

OU KORINI

Pollone KORINI Yamboma Pepá

OU Topa Sirimu Bokumu

Pollone I Pepá Topa Sirimumunge Ungu Pulu Mare

Pollo kinie yuni pepá topa sirimumanga ungu pulu mare inie yakondo gomo 714 molemo.

Kolea Korini akumu Akaya poropinjinge kolea ailimu. Akumu Giriki yamboma moloringi kolea te. Pollo wale talo sipe koleamanga andopa Yesusinge ungumu nimbe silipe andopalie Korini kepe purumula (Lipe Mundurumu Yema 18:1-17). Yu akuna molopili Kirasinge yambo talape te akuna pulu monjiku moloringi, aku yambo talapemo lipe taponjipe molorumu.

Nakolo Pollo yu aku koleamo mundupe kelepa kolea aili Epesasi pupe molorumu kinie walse Kirasinge Korini yambo talape moloringine umbuni mare wendo orumu pilipelie ‘Ene lipu taponjembo.’ nimbe i pepámo ene topa sirimu. ‘Unguma mimi siku pilku, molko konjengi.’ nimbe pepámo topa sirimu (Ou Korini 16:7-9, Lipe Mundurumu Yema 20:31).

‘Enene ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilimele mele siye kolongenje.’ konopu lepalie Pollone mini wale mundupe konopu aisili lipe mundupe molorumu mele nimbe sipe, ene konopu telumu naa panjiku kapola naa moloringimunge ungu mare nimbe, amboma kinie yema kinie ulu mare teko kenjiringimunge ungu mare nimbe, anju yando

kote tenjiringimunge ungu mare nimbe, ulsu yambomane kuru popo toko kaloringi langimenga ungu mare nimbe, ambo ye pulime kinie ye ambo lilime kinie molko konjingi mele nimbe sipe, Pulu Yemonga Minimuni yamboma 'Teai.' nilimo mele pilku liku naa telemele kinie umbunime wendo olemo mele nimbe sirimula. Maku toko mimi siku Pulu Yemo popo toko yunge imbi ambolko ola linjingi mele nimbe sipe, Mini Kake Telimuni Kirasinge yamboma tondolo lupe lupema we silimomonga ungu mare nimbe sipe, konopu monjingi ulumu paa olandopa mele nimbe sipe, yambo kololime lomboroko ola molonge mele ungu mare nimbe sirimula. Aku ulumane Korini yamboma umbuni sirimumunge aku ulumanga Pulu Yemone kanopa peanga kanolemo mele Pollone ene lipe taponjipe ungu peangama nimbe sirimu.

*1:10-6:20munge ungu pulumu inie anjukundu 1:10** molemo. 7:1-16:12 akuna ungu mare walsiringimenga ungu pulumu inie anjukundu 7:1* molemo.*

Ya ungu pulumu pora nikimu.

¹ Na Pollo, Pulu Yemone na walsipe mako torumuna Kirasi Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu yemo,* na kinie olionga ,Kirasinge ungumu pilili, angenu Sositenisi pea molopololie i pepámo topo sikiru.

² Pulu Yemonga yambo talape kolea aili Korini molemelema,* Kirasi Yesusi kinie tapu toko molemelena Pulu Yemone “Nanga yambo manjiku molko yambo kake tepili molangi wai.” nirimu yamboma, ene kinie koleamanga pali

olionga Aili Yesusi Kirasinge imbimu** ambolko ola linjiku popo tolemele yamboma kinie, ene pali ꞵi pepámo topo sikiruꞵ. Ailimu olionga kepe enenga kepe pali Ailimu.

³ Olionga Lapa Pulu Yemo kinie Aili Yesusi Kirasitolone ene we kondo kolkolo, ‘Ene konopu pe nipili taka lelko molangi.’ niengili.

⁴ Ene Korini yamboma Kirasi Yesusinge yamboma molemelena Pulu Yemone ene we kondo kolopa tepa konjirimumunge nane Pulu Yemondo alieli “Ange.” nimbu molio. ⁵⁻⁶ Nane enendo Kirasi manda telemo temba mele temane peangamo topo sirindu unguma ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilku liringine ene kinie ulu peangama wendo orumu. Kirasini enenga nimbe tenjirimumunge Pulu Yemone yunge unguma enene ningu konjingí tondolomo kinie, yunge ungumanga puluma pilku konjingí tondolomo kinie, sirimuna kanu tondoloto kinie we tondoloma pali ene kinie pepili molemele. ⁷ Aku siku molemelena ene Aili Yesusi Kirasi omba mona angilimbemonga konopu siku nokoko molemele kinie Mini Kake Telimunge tondoloma pali yuni sirimu ene kinie pelemo. ⁸ Olionga Aili Yesusi Kirasi ombá walemo wendo ombá kinie ‘ꞵPulu Yemoneꞵ, mongo simbe ulu te ene kinie naa pepili.’ nimbe yuni ‘Ene alieli enge ningu molangi.’ nilimo mele pe kepe nimbé.* ⁹ Enendo yunge Malo olionga Aili Yesusi Kirasi* pea “Tapu toko molangi wai.” nirimu Pulu Yemone ulu “Tembo.” nilimoma paa sike telemo. ꞵEne kinie aku sipe ulu peangama wendoꞵ, orumumunge pilipulie ꞵPulu Yemo kinie

alieli ange nilio,.**

¹⁰ Angokeme, olionga Aili Yesusi Kirasinge* imbi lepo ,umbuni te ene kinie pelemomonga,** ungu te mawa tekero: ‘Ene konopu paa teluna mindi pupili, ungu telumu mindi ningu, kapola kapola molangi. Lupe lupe naa molangi. Ene yambo talape telumu mindi molko konopu telumu pepili molangi.’ nimbu mawa tekero.

¹¹ Nanga angokeme, kerepali ningu irinele teko molemele mele ,ambo, Killoinge yambo marene ,ongo, na ningu siringi. ¹² Enene telemele nikiru mele niembo: Ene marene ningindu: “Olio Pollo lombili pulimolo.” nilimele.

Marene “Olio Apollosi lombili pulimolo.” nilimele.

Marene “Olio Pita* lombili pulimolo.” nilimele.

Marene “Olio Kirasi lombili pulimolo.” nilimele.

¹³ ,Nambemuna aku siku nilimeleye?, Kirasi yu aisiliye? ,Na, Pollone ‘Ene lipu taponjembo.’ nimbu unju perana kolonjirinduye? Ene no linjingindu Pollonga imbi lelko no linjiringiye? ¹⁴⁻¹⁵ Nane ene Korini yambo mare no naa linjirindumunge yambomane “Olio Pollonga imbine no lirimulu.” manda naa ningimunge ene papu no naa linjirindu. Nane Kiripasi kinie Gayasitolo sike no linjirindu nakolo yambo mare pea molo. ¹⁶ (Sike, mare pea no linjirindula. Sitepanasi kinie yunge ulkena peringi yamboma kinie no linjirindu lemo. ‘Akuma mindi no linjirindu.’ konopu lekero. ‘Mare pea molonje.’ nimbu pilkiru.) ¹⁷ Kirasini na “No linjipui.” nimbe lipe naa mundurumu. Yunge temane

peangamo “Toko sinjipui.” nimbe lipé munduru-
mumunge ,na yamboma no linjilipu naa an-
dolio,. Kirasinge temane peangamo andopo
tombondo yambo pilipe konginjili pelemomane
temane lupe lupe tolemele mele na aku sipu
naa tolio. ‘Aku sipu tembo kinie Kirasi ,kolo-
rumu, unju peramo yunge engemo naa peli none
tenjipu, aku unju peramonga tondolomo* topo
manie mundumbu.’ nimbu aku naa telio.

¹⁸ Sike Kirasi kolorumu unju peramonga
ungu nilimolomo mindili nongo molko kenjingi
aulkena pulimele yambomane ningindu: ‘Uluri
molo. Akumunge lipé taponjimbe tondolo te naa
pelemo.’ nilimele. Nakolo olio lipé taponjipe
mindili nolemelka aulkena wendo lipé yu kinie
pea molopo konjimulú aulkena lipé monjimu
yamboma olione ‘Unju peramonga ungumu Pulu
Yemonga tondolo pelemo ungumu.’ nimbu pil-
imolo. ¹⁹ ,Aku siku ningu pilimelemonga, ungu
te Pulu Yemonga bokuna molemo, akumu i sipe:
“Pilipe konginjili pelemo yambomanga
pilipe konginjilimu
nane topo manie mundumbu.
Yambomane ‘Sumbi sipu pilimolo.’
nilimele yambomanga
konopuma tepo embambo simbu.”
nirimu kanumu.*

²⁰ ,Pulu Yemone aku sipe pilili yamboma
topa manie mundumbe, liemo kinié yambo
mare pilipe konginjili pelemo yamboma kinie,
Mosisini sirimu ungu manema pilku konjiku
yamboma mane silimele yamboma kinie, uluma
pali pilkulie kerepali nilimele yamboma kinie,

kanu yambomando nambolka nimulúye? Ya ma koleana konopuni tondolo munduku pilimele uluma pali Pulu Yemone aku uluma tondolo te naa pelemo mele naa lipe ora sirimuye? „Aku uluma tondolo te naa pelemo mele lipe ora sirimu kanumu.”

²¹ „Akumu nambe tepo pilipulie nikiruye?„ Pulu Yemo pilipe konginjili pepili molemomonga ma koleana pilipe konginjili pelemo yambo mane yu molopa pilimo mele manda naa pilingí akumunge olione Yesusi kolorumu ungumu nimbu silimolo kanu ungumundu pilipe konginjili yambomane “Aroma toko, ningu kenjikimili.” nilimele ungu akumuni ‘Aku ungumu sike.’ ningu tondolo munduku pilimele yamboma Pulu Yemone lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe yu kinie molko konjingí aulkena lipe monjilimo.* ²² Juda yambomane “Pulu Yemone ulu tondoloma telemo mele ulu mare kanamili.” nilimele;* Giriki yambomane ‘Olio pilipe konginjili peangama pepili. Olio ulumanga puluma paa pilipu konjemili.’ ningu mindili siku kongono telemele. ²³⁻²⁴ Nakolo olione Yesusi unju perana toringi kolorumumunge temanemo mindi andopo topo silimolo. Aku ungumu Juda yambomane „ungumu we pilku ulu tondolo mare naa kanokolie “Aku ungumu, ungu kerimu. Paa kapola molo.” nilimele; Giriki yambomane „ungumu we pilku ungumunge pulumu naa pilkulie, “I ungumu aroma ungumu.” nilimele; nakolo Pulu Yemone Juda yambo mare kinie, Giriki yambo mare kinie ‘Nanga yamboma molangi wai.’ nirimu

ᵐpilirimulu, yambomane kanu ungumu pilipulie, ‘ᵐAku ungumuni Pulu Yemone lipé mundupe olio sirimu ye nomi, Kirasimu* molopa telemo mele nimbe silimo ungumu. Yu Pulu Yemonga tondolomo; yu Pulu Yemonga pilipe konginjilimu.’ nilimolo. ²⁵ Ma koleana yambo marene ‘Pulu Yemone konopuni pilimo ungu mare aroma topa pilimo.’ nilimele nakolo yuni konopuni aroma topa pilimo mele kepe paa olandopa; yambomane ‘Paa pilipu konjilimolo.’ nilimele mele maniendopa. Pulu Yemone ulu mare telemo kinie yambomane kanokolie, ‘Aku uluma enge te naa pelemo.’ ningu kanolemele nakolo ‘enge te naa pelemo’ nilimele ulumanga tondoloma kepe paa olandopa, yambomane ‘Ulu tondoloma tekemolo.’ nilimele tondoloma paa maniendopa.

²⁶ Angokeme, ou Pulu Yemone ‘Nanga yamboma molangi wai.’ naa nipili moloringi mele kinié altoko mimi siku piliengi! Yambomane ene kanokolie ‘Ene aisili pilipe konginjili yamboma moloringi.’ naa niringi. ‘Ene yambo aisili yamboma nokoli engemo pelemo.’ naa niringila. ‘Ene aisili enenga anda kolepama imbi molorumu.’ naa niringila. ²⁷ Nakolo ma koleana yambomane yambo mare kanokolie, ‘Yambo konopu naa peli yambo aroma tolime.’ nilimele yamboma Pulu Yemone mako topa ‘Nanga yamboma molangi.’ nilimo; ‘Yambo enge naa peli yamboma.’ ningu kanolemelema mako topa ‘Nanga yamboma molangi.’ nilimo. ‘Nanga yambomando aku siku ningu pilimele yambo pilipe konginjili pelemo yamboma kinie, ‘Olio enge pelemo.’ ningu pilimele yamboma kinie,

pipili kolangi.’ nimbe Pulu Yemone kanu we yamboma mako topa ‘Nanga yamboma molangi wai.’ nilimo. ²⁸ Ya ma koleana imbi naa molemo yamboma kinie, yambomane kanoko keru kanolemele yamboma kinie, yambomane ‘yambo koropama’ ningu kanolemele yamboma kinie, akuma Pulu Yemone mako topa ‘Nanga yamboma molangi.’ nirimu. ‘Yambo imbi molemoma kinie, tondolo pelemo yamboma kinie, aku yamboma we yambo koropama molangi.’ nimbe, kanu we yamboma ‘Nanga yamboma molangi.’ nimbe mako torumu. ²⁹ ‘Yambo tene nanga kumbikerena yuyu kapi nimbe yunge imbi ambolopa ola manda naa limbe.’ nimbelie Pulu Yemone kanu sili yamboma mako torumu. ³⁰ Pulu Yemone yuyu ene ‘Kirasi Yesusi kinie pea tapu toko molangi.’ nimbe lipe mundurumuna yu kinie pea molemele kanumu. Pe kinei Pulu Yemone olio pilipe konginjilimu kinie konopuni mimi sipe pilili ulumu kinie silimo akumunge pulumu Kirasi yu. Kirasini ,olionga nimbe tenjirimu ulu akumuni, Pulu Yemone olio ‘yambo sumbi nilime molko, nanga yamboma manjiku molko yambo kake telime molangi.’ nilimo. Kirasini tenjirimu ulumuni ‘Ene teko kenjiringimunge molko kenjiku mindi pung’i aulkena wendo wangi, ulu pulu kerimene ene altopa naa ambolopili.’ nilimo.* ³¹ Akumunge Pulu Yemonga bokuna ungu te nilimo mele mindi teamili. Aku ungumu i sipe:

“Yambo tene ‘Konopu sipu kapi niembo.’ nimu liemo

Ailimuni yunge tenjirimumunge pilipelie

Ailimu mindi konopu sipe kapi nimbe
imbi ambolopa ola linjipili.”*
nilimo kanumu mele teamili.

2

¹ Angokeme, ɿakumunge nanga nanu pilipe konginjilimu kinie tondolomo kinie naa pepili terindu mele* niembo:ɿ Na ene moloringine ombolie Pulu Yemonga ungumu ene nimbu simbundu pilipe konginjili olandopa pelemo yambomane unguma sulu teko ningu konjilimele mele naa nirindu. ² ‘Na ene kinie molopolie ‘Yesusi ye nomi Kirasimu yu mindi konopu kimbu sipu molopolie, yu unju perana toringi kolorumu mele mindi paa konopu kimbu sipu molopo, ene akumu mindi piliengi nimbu simbu.’ nimbu molopolie ɿpilipe konginjili pelemo yambomane nilimele mele naa nirindu.ɿ Ungu lupe te konopu kimbu sipu mane naa siembo.’ nimbu ou pilirindu. ³ Na ombo ene kinie molopo ɿunguma nimbu sirindu, kinie na enge te naa perimu. Pipili kolopo alieli mini wale mundupu molorundu. ⁴ ɿTemane peangamo,ɿ ene topo simbundu pilipe konginjili pelemo yambomane nilimele mele unguma naa nimbu sirindu. ‘Nanga pilipe konginjili olandopa pelemomone ene konopu alowa teangi.’ nimbu ene unguma tondolo mundupu naa nimbu sirindu. ‘Mini Kake Telimunge tondolomone na lipe taponjilimo kinie kanokolie nimbu sikiru mele pilku liengi.’ nimbu yunge tondolomone unguma ene nimbu sirindu. ⁵ ‘We yambomane pilipe konginjili pepili unguma ningu konjilimelenje pilkulie “Sike nikimili.”

ningu tondolo munduku pilimelkanje kapola naa telka. Pulu Yemonga tondolomo mindi kanokolie “Yunge ungumu sike.” ningu tondolo munduku piliengi!’ nimbu unguma aku sipu we nimbu sirindu.

⁶ ɿWe yambomando pilipe konginjili yambomane ningu silimele mele sike nimbu naa silio, nakolo Pulu Yemonga ungumu kamu pilku konjilimele yambomando unguma nimbu simbundu pilipe konginjili pelemo unguma nimbu silio. Nakolo aku pilipe konginjilimu ya mana yambomane pilku konjiku ningu silimele mele paa molo. Ya ma koleana nokoko kamako molemele yambomane ungu mane silimele mele ungu mane naa silio. ɿMulu ma pora nimbé kinie, enenga engemo pora nimbé. ⁷ ɿNane nilio mele lupe., Nane Pulu Yemonga konopu peanga pepa pilipe konginjili unguma mindi nimbu silio, aku ungumu Pulu Yemone mulu matolo ou naa tepalie olio tepa konjipe ‘Yu kinie pea molangi.’ nimbe, nimbe panjirimu nakolo aku ungumu ou lopi tepa perimumu kinié mindi kamu mona lemo, aku ungumu mindi nimbu silio. ⁸ ɿNane pilipe konginjili nikiru, akumu ya ma koleana nokolemele ye kamakoma naa pilimele. Pilimelkanje tondolo pa teli pelemo ye Ailimu* ‘unju perana kolopili.’ ningu uku toko naa panjilimelka. ⁹ Nakolo ɿaku ungumunge, ungu te ɿPulu Yemonga bokuna, toringi nilimo, akumu i sipe:

‘Pulu Yemo konopu monjilimele yamboma yuni tepa konjipe melema nosinjilimo mele yambo telumuni kepe mongone naa kanoko,

ungu te naa pilku, konopuni naa piliringi.’*
 nilimo kanumu, ¹⁰ nakolo Pulu Yemone ‘Yunge
 Minimuni tei.’ nirimu kinie Minimuni olio kanu
 lopi terimu ulumu lipe ora sirimu.

Yunge Minimuni melema pali mimi sipe
 kanopa, Pulu Yemonga konopuna ulu tondolo
 pelemoma kepe kanolemo. ¹¹ Yambo tene
 yambo te konopuni pilimo mele naa kanolemo.
 Yambo tenga minimuni mindi yuyu konopu lemo
 mele kanopa pilimo. Aku sipela Pulu Yemo
 yuni konopuni pilimo mele yambo tene naa
 kanolemo, Pulu Yemo yunge Minimuni mindi
 kanolemo. ¹² Pe Pulu Yemone yunge Minimu
 olio sirimuna Pulu Yemone olio tepa konjipe
 we silimo mele pilimolo. ‘Olio ya ma kolea-
 monga tondolo te lirimulu.’ nimbu naa pilimolo.
¹³ Akumunge nane ungu nimbu silioma ma
 koleana pilipe konginjili tene naa nimbu silio.
 ‚Pulu Yemonga, Minimuni na mane sipe ‘Ningu
 si.’ nimbe ungu umbu tonjilimo unguma Pulu
 Yemonga Minimu konopuna molemo yamboma
 nimbu silio.

¹⁴ Pulu Yemonga Minimu konopuna naa
 molemo yambomane Pulu Yemonga Minimuni
 nimbe silimo mele naa pilku limele. Pulu
 Yemonga Minimu konopuna molemo yambo-
 mane mindi Pulu Yemonga melema liku mimi
 siku pilimele akumunge Pulu Yemonga Min-
 imu konopuna naa molemo yambomane ‘Aku
 melema uluri molo.’ ningu pilku sundulimele.
¹⁵ ‚Nakolo, Pulu Yemonga Minimuni ambolemo
 yambomane melema pali puluma mimi siku
 pilku apuruku konjilimele. Nakolo we yambo-

mane Pulu Yemonga Minimu konopuna molemo yamboma manda kanoko naa apuruku, ‘Teko konjikimili.’ molo ‘Teko kenjikimili.’ ningu manda naa pilku nilimele. ¹⁶ ‚Pulu Yemone konopuni pilimo mele manda naa pilimele-monga ungu pulu te Pulu Yemonga bokuna nilimo, akumu i sipe:‚

‘Naene Ailimu konopuni pilimo mele manda kanopa pilipe,

Ailimu manda mane simbeye?’*

nimbe molemo kanumu. ‚Akumu sike, nakolo olio ‚Pulu Yemonga Minimu konopuna molemo yambomane, Kirasi konopuni pilimo mele** aku sipu pilimolo ‚akumunge Ailimuni pilimo mele manda pilimolo,‚

3

¹ Angokeme, ‚aku nikirumunge, na ene kinie molopolie, yamboma Pulu Yemonga Minimuni nilimo mele pilku liku telemele yamboma mane silio mele ene aku sipu manda mane naa sirindu. We mana yambo ‚umbu konopuni mindi pilimele yamboma, mane silio mele ene aku sipu mane sirindu. Kirasinge ambolango pamema mindi moloringimunge ² nane ene ame mindi sirindu.* ‘Ene langi enge nilime manda naa nonge.’ nimbu kanopolie langi enge nilime naa sirindu. Kinié kepe langi enge nilime manda naa nonge. ³ Enenga ou konopu wemane ene ambolopili molemelemonga mana yambomane telemele mele telemele. Ene ‘Yambomane teko nosikimili mele nane aku sipu telkanje papu.’ ningu yamboma kinie konopu keru panjiku, anju

yando irinele teko, aku uluma telemele, akumu konopu ouma pepili molemelemonga telemele.*
 1 Aku ulu telemelemanene ene Mini Kake Telimuni kamu ambolemo yamboma naa molko, yunge ungumu naa pilimele mele lipe ora silimo.,
 4 1Enene i siku mele telemele.; Yambo tene nimbendo: “Na Pollonga yambomo.” nilimo. Tene nimbendo: “Na Apollosinge yambomo.” nilimo. Aku siku nilimele yamboma we mana yamboma mindi naa molemeleye?

5 1Apollosi kinie Pollotolo nambemuna are-nale teko kerepali nilimeleye?, Apollosi naeye? Pollo naeye? Apollosi olto Ailimunge kende-mandetolo mindi. Ailimuni kongono lupe lupe sirimu yetolo molopolie, aku kongonomo ter-imbulumunge ene “Kirasi sike.” ningu tondolo munduku piliringi* aulkemo akisinjirimbulu yetolo mindi molembolo. 6 Nane langi umbu torundu; pe langi umbu tonjirindu koleana Apollosini andopa no mundurumu; nakolo Pulu Yemone ‘Langime toko raka nimbe opili.’ nirimu.
 7 Akumunge yambo langi umbu tonjilimomo imbi naa molemo; yambo poniena andopa no silimo yambomo kepe imbi naa la molemo; Pulu Yemone ‘Langime wendo opili.’ nilimo aku yemo mindi imbi molemo. 8 Yambo langi umbu tolemo yambomo kinie poniena andopa no silimo yambomo kinie aku yambotolonga kongono te olandopa te maniendopa molo. Aku yambotolone 1Pulu Yemonga, kongono mindi tengelemonga telemele mele mimi sipe kanopa apurupe yu mele mele mele kalomba. 9 Apollosi olto kinie Pulu Yemo kinie tapu topo kongono

telemolo yema; ene Pulu Yemonga ponie mele,
 ‚akumunge yu mindi olandopamo,.

Ene Pulu Yemone ulkemo takopa molemo
 mele molemelela. ¹⁰ ‚Na ene moloringine
 ombo pulu monjipu unguma mane sirindu kinie,
 Pulu Yemone we kondo kolopalie ‘Na ulke
 takoli kongonomonga pilipe konginjili pelemo
 yemo molopili.’ nimbe tondolo te we sir-
 imu. ‘Ene yunge ulkemo angilipili.’ nimbe
 na aku tondolomo sipelie lipe mundurumuna
 ene moloringine ombo, ‘Ulke angilimbemonga
 ponga polangi.’ nimbu mana kouma talape
 topo nosirindu, aku kouwanga ola yambo
 tene ulkemo takopa molemo. Nakolo ulke
 takolemele yambomane mimi siku pilku konjiku
 ulke takangi.* ¹¹ Ulkemo ola takonge kouma nane
 talape topo nosirindu akuma Yesusi Kirasi yu.*
 Yambo tene alowa tepa kou lupe mare manda
 naa nosimbe. ¹² Yambo marene ‚Pulu Yemonga
 ulkemo, kanu kouwanga ola takongendo kou
 gollo kinie, kou sillipa kinie, kou mone olandopa
 pulimo kouma kinie, aku mele peangamane
 takoko, marene unju kinie angi kinie rasi witi
 unju aku mele kerimene takoko, telemele. ¹³ Pe
 Pulu Yemone yamboma kote tenjipe pilimbe
 walemo wendo ombá kinie ulkemo takolemele
 mele mona lemba. Kanu walemo kinie tepe tene
 ‘Yambomane kongono teringime teko konjiring-
 inje molo teko kenjiringinje?’ nimbe manda
 manjimbe. ¹⁴ ‚Manda manjimbe kinie, yambo
 tene manie talape topa lemo kouwanga ola* ulke
 takombamo tepene naa nomba pora simu liemo
 yu mele kalolimu limbe. ¹⁵ Molo yambo tene ulke

takombamo tepene nomba pora simu liemo aku kongono tembamonga mele kalolimu naa limbe. Kanu yambomo yuyu ,Pulu Yemone, lipe taponjipe ‘Mindili naa nopili.’ nimbe yu kinie molopa konjimbe ulu pulumu* simbe nakolo yu, tepene yambo te nombá telemo kinie yambomane liku taponjiku yu wendo limele kinie tepene kamu naa nolemo yambomo mele molomba.

¹⁶ Ene Pulu Yemo molemo ulke suluminia* paa kake telimu molemele; Pulu Yemonga Minimu enenga konopuna sukundu molemo; akumu ene naa pilimeleye? ¹⁷ Akumunge yambo tene Pulu Yemonga ulke suluminia* paa kake telimu tepa kenjimu liemo Pulu Yemone kanu yambomo tepa kenjimbela. Pulu Yemonga suluminiamo ‘Yunge suluminia kake telimu.’ nilimo, aku suluminiamo ene eneno, akumunge aku sipe tepa kenjimbe yambomo yuni yu kepe tepa kenjimbe.

¹⁸ Ene eneno konopuni kolo toko naa piliengi! Enenga yambo tene yuyu pilipelie, ma koleana yambomane ‘Olio pilipe konginjili pelemo yamboma molemolo.’ ningu pilimele mele yuni aku sipe ‘Pilipe konginjili yambomo molio.’ nimbe pilimu liemo ‘Aku sipu nimbu naa piliembo.’ nipili. ‘Mana yambomane na kanokolie ‘Aroma toli yambomo.’ ningu kanangi.’ nipili. Aku sipe nimbé kinie sike pilipe konginjili yambomo molomba. ¹⁹ Mana yambomane pilkulie ‘Akumu pilipe konginjilimu.’ ningu pilimele mele Pulu Yemone kanopalie ‘Kekelepa toli ulumu.’ nimbe kanolemo. Akumunge ungu te yunge bokuna molemo, akumu i sipe:

‘Yambo marene yamboma teko kenjingindu

enenga konopuna pilipe konginjili pelemomone
 uluma telemele nakolo
 Pulu Yemone aku telemele uluma kanopalie
 ‘Aku pilkulie tekemelemonga ene eneno melu
 lelko
 nomi suku mundukumili.’ nimbe kanolemo.*
 nimbe molemo kanumu. ²⁰ Akumunge ungu te
 pea molemola, akumu i sipe:
 ‘Ailimuni pilipelie,
 konopuna pilipe konginjili pelemo yambomane
 konopuni pilimele mele ene naa lipe taponjimbe.
 ‘Pilimele mele uluri molo.’ nimbe pilimo.*
 nimbe aku sipe molemo. ²¹ Akumunge altoko
 yemanga imbime kapi ningu ambolko ola naa
 linjengi.* Melema pali enenga. ²² ‘Na, Pollo
 kepe Apollosi kepe Pita* kepe, ma koleamo kepe
 konde mololi ulumu kepe kololi ulumu kepe,
 kinié lemo melema kepe pe lemba melema kepe,
 akuma pali enenga; ‘ene liku taponjingindu
 aku tapu yema kinie melema kinie pelemele;’
²³ ene Kirasinge yamboma, Kirasi Pulu Yemonga
 yemola, ‘akumunge elte kinie olio kinie melema
 pali enenga kene anju anju talape yu mele mele
 manda molame!’*

4

¹ Apollosi olto molembolo mele yambomane
 pilku kanonge mele i sipe: Olto Kirasinge kon-
 gono tenjili kendemandetolo molopolo, ungu ou
 lopi tepa perimuma Pulu Yemone ou nimbe
 pára naa sirimu unguma* nokopo yamboma
 nimbu silimbolo yetolo molembolo. ‘Aku siku
 yetolo molembele.’ ningu pilíngi liemo papu.

² Yambo tene yambo tenga kongono tenjilimo yambomone yunge aili nokoli yemone ‘Tei.’ nilimo mele paa mimi sipe pilipe tepili. Mimi sipe pilipe naa temu liemo kapola molo, ene pilimele.

³ ‘Nane kongono telio mele, enene molo kote tenjilimo ye tene kanoko apuruku, ‘Mimi sipe tepa konjilimonje.’ ningu, kanongi liemo uluri molo.’ nimbu konopu kimbu sipu naa molio. Nanu kepe telio mele naa apurulio. ⁴ Nane nanga konopuni pilipulie ‘Pulu Yemone “Tei.” nilimo kongonomo tepolie, sike ulu te tepo naa kenjilio.’ nimbu pilio nakolo ‘Nane sike tepo naa kenjilio. Ye sumbi nilimu molio.’ nanu manda naa nimbú.* Nane kongono telio mele Ailimuni yuyu pilipe apurulimo. ⁵ Akumunge, ‘Ailimuni omba kote pilipili.’ ningu nokoko molkolie isili ou enene yambomane uluma telemele mele naa apurengi. Yu ombalie sumbuluna pelemo uluma ‘Pa teline mona lepili.’ nimbe, yambomane uluma tengendo konopuni pilimele mele mona nimbe pára simbe. Aku temba walemonga Pulu Yemone olione telemolo mele pilipe apurupelie, tepo konjilimolo ulumanga, olio kapi nimbé.

⁶ Angokeme, nane ‘Nokoli yambomanga unguma mimi siku pilku kongono teko konjengi.’ nikiru mele ‘Ene lipu taponjembo.’ nimbu ‘Apollosi oltone telembolo mele kanangi.’ nikiru. ‘Tembolo mele pe kanokolie ungu te pelemomonga* pulumu ene manda sumbi siku piliengi!’ nimbu molio. Kanu ungumu i sipe: ‘Pulu Yemonga bokuna “Teangi.” nilimo mele mindi mimi siku pilku teangi. Enene ulu te lupe naa teangi.’

nimbe molemo mele pilkulie yambo tenga imbimu ambolko ola linjiku yambo tenga imbimu toko manie mundunjiku naa teangi. ⁷ ɿEne ‘Ailime molemolo.’ nilimele angokeme, ɿOlio imbi molopili. Yambo lupema imbi naa molopili.’ naene nimuye? Ene mele peanga liringime ɿPulu Yemone, naa sirimuye? Pe tondolo liringime Pulu Yemone simu liemo nambemuna enenga imbime eneno ambolko ola liku kapi nilimeleye?

⁸ * ‘Mele aisili koronga manda lirimulu. ɿMinimunge, mele aisili nosipu kapola molemolo.’ ningu pilimeleye? ‘Koronga ɿKirasi kinie, kamako kingime molopo yamboma nokolemolo.’ ningu pilimeleye? ** Aku liemo olto pea aku sipu naa molemolo akumu keru. Nakolo ‘Ene aku siku naa molemele.’ konopu lekeru. ‘Ene paa sike ye nomi kingime molemelkanje papu. Aku lelkanje olto ene pea kingime molemelka. Aku lelkanje papu.’ konopu lekeru. ɿNakolo olio isili ou kingime naa molemolo., ⁹ ɿOlio molemolo, mele nane pilkirumu niembo: ‘Olio Kirasini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yema* olio paa maniendopa.’ konopu lekeru. Kote tenjiku “Toko konjengi.” nilimele yamboma mele molemolo. ‘Yamboma konopu siku kanoko molangi toko konjengi.’ ningu penana sukundu mundulimele yamboma mele molemolo. Mana yamboma kinie angeloma kinie yambomane pali olio nemo nemo ningu kanoko molemele. ¹⁰ Kirasinge temanemo andopo nimbu silimolomonga yambomane olio ‘Ye aromama.’ nilimele nakolo ene ɿKorini Kirasinge yamboma, ne ‘Kirasinge yamboma

molemolomonga olio pilipe konginjili pelemo yamboma molemolo.’ nilimele. Olio ᵐKirasini kongono sirimu yema, ndo “Ene enge te naa pelemo.” nilimele; enene eneno ‘Olio enge paa pelemo.’ nilimele. Oliondo “Ene imbi naa molemo.” nilimele nakolo enene eneno ‘Imbi paa molemo.’ nilimele.

¹¹ Olio ᵐKirasini ‘kongonomo tenjipai.’ nimbe lipe mundurumu yema, sike ou molorumulu mele kinié kepe we molemolo. Olio paa enge-lene kolopo, no wakane kolopo, mulu wambale sungu mengu nilime panjilimolola. Olio ‘paa mindili nongo, kolangi.’ ningu wale aisili kopene tolemele. Olio tenga taka lepo molomolo ulke te naa angilimo. ¹² ᵐKou mone lipu langi kinie melema limulundu, oliolio mindili sipu kongono telemolo. Yambomane olio iri toko “Molko kenjengi!” nilimele kinie olione pundu topo “Pulu Yemone ene tepa konjipili.” nilimolo;* ᵐPulu Yemonga kongono telemolomonga, yambomane olio mindili silimele kinie pundu topo ungu te naa nimbu umbunime we mele-molo; ¹³ yambomane olio ungu taka tonjiku ningu kenjilimele kinie olione ene pundu topo ungu peangama nilimolo. Ou kepe, pe yandopa kinié kepe, yambomane ‘Olio yambo paa koropa, yambomane langi nurupulu toko ele telemelema mele molemolo.’ ningu pilimele.

¹⁴ ‘Ene pipili kolangi.’ nimbu nane i ungumu pepána naa tokoro. ‘Ene nanga paa konopu mon-jilio ambolangoma.’ nimbu ungu te lepi lepi topo i pepámo tokoro. ¹⁵ ‘Ene Kirasinge ungumu mimi siku piliengi!’ ningu nokolemelka tapu ye paa

aisili, tene tausini mele, molemelkanje enenga lapa aisili naa molemelka. Nane Kirasi Yesusinge ungumu ou pulu pulu ene nimbu sirindu kinie ‘Temane peanga akumu sike.’ ningu tondolo munduku piliringimunge na enenga lapamo molorundu, 16 1 Na enenga lapamo molio, ene nanga ambolangoma molemele, kene nane ene tondolo mundupu mawa tepolie nimbundu: ‘Ulu telioma kanokolie mimi siku manda lelko teangi.’ nikiru. 17 ‘Aku teangi.’ nimbu Timoti ene molemelena ‘Opili.’ nimbu lipu mundukuru. 1 Yu Kirasinge yemo molopa yu kinie olto Kirasinge kongono pea andopo telembolomonga, yu nanga konopu monjilio kangomo. Yuni Ailimunge kongonomo mimi sipe nokolemo. Nane Kirasi Yesusinge unguma pilipulie tepo molio mele altoko piliengi nimbe simbe. Na Kirasi kinie molopolie tepo molio mele kinie, Kirasinge yambo talapemanga* andopo ‘Teangi.’ nimbu mane silio mele kinie, telu sipe. 1 Aku sipe mele Timotini ene altoko piliengi nimbe simbe. 1

18 Enenga yambo marene ‘Pollo naa ombá.’ konopu lelko kara puku mongo kondolemele. 19 Nakolo Ailimuni na “Pui.” nimu liemo na paa sike ene molemelena nondopo ombó. Ombolie kara puku mongo kondolemele yambo-mané ungu nilimele mele mindi pilimbundu naa ombó. ‘Ene sike tondolo te pelemonje 1 molo Pulu Yemonga kongono naa teko unguma we nilimelenje.’ nimbu kanombo ombó. 20 Pulu Yemo ye nomi kingi molopa nokolemo* yamboma ungu mindi naa nilimele. Yunge ton-

dolomone yunge kongono teko yunge yamboma sumbi siku molemele akumunge, 'ne kara puli yamboma sike tondolo pelemenje.' nimbu kanombo. 21 Nane ene nambolka uluri tembo kinie 'Peanga.' konopu lekemeleye? 'Na ka pulse membo ombo ene ka pulsene topo mane simbu kinie peanga.' konopu lekemeleye? Molo nane ene molongena ombo konopu monjipu taka lepo mane sipu kondo kolombo kinie 'Peanga.' konopu lekemeleye? Ene piliei.

5

1 * Ene kinie wa ulu kerinele teli ulu te wendo olemo mele temane toko silimele akumu na pilkiru. Kanu ulumu ulsu molemele yambomane** teko kenjilimele mele maniendopa, i ulumu olandopa. Enenga ye tene lapanga ambomo yu lipa memba andolemo.*** 2, Enenga angenu ye tene aku sipe telemomonga, enene 'Olio yambo peangama molemolo.' ningu eneno nambemuna kapi nilimeleye? ,Enenga imbi ambolko ola liku uluma telemele mele munduku kelkolie,, konopu keru panjiku kola teko, tepa kenjilimo ye kanumu 'Ene kinie tapu topa naa molopili.' ningu toko makoroko ulsu mundulimelkanje papu. 3 Sike nanga kangimu ene kinie naa molemolo nakolo nanga konopumuni 'Ene kinie molemolo.' konopu lepolie, na pea molemelkanje yunge kotemo pilipulie "Yu tepili." nilke mele ou na pilipu molio. 4, Enene tenge mele pilkirumu niembo:, Olionga Aili Yesusi* kinie maku toko molonge kinie na konopuni enenga maku tongemo nokombo none

temba, olionga Aili Yesusinge engemo ene kinie molombala. ⁵ ɿAku sipu maku topo molomolo, kinie ne tepa kenjilimo yemo ‘ɿKurumanga nomi, Setenene* yu nokopili.’ ningu yu Setene liku siengi. ɿYa mana, Setenene yunge kangimu tepa kenjimbe mindili nombá kinie ɿyu konopu alowa tembanje. Pe, Ailimu omba yambomanga kote pilimbe walemonga ‘Yemonga minimu kolea kerine naa pupe mindili nomba, yu kinie pea molopa konjimbe.’ ningu yemo yu kinie aku siku teangi.

⁶ ɿEne kinie ye te molemomone ambo te kinie tepa kenjipe molopili, enene eneno kapi nilimele akumu paa kapola naa telemo. Paa teko kenjilimele. Pillawa akoli mele isi pillawana mundukulie pillawa teko mimi telemele kinie isi paa wallo koltene pillawa aisili akolemo mele* ene naa pilimeleye? ⁷ Akumunge, ɿJuda yambomane ou teringi mele pilkulie, isi ouma toko ele tekolie, isi naa peli pillawa kondemo molangi. ‘Pulu Yemonga angellomone olio naa topa we omba pupili.’ ningu Juda yambomane sipisipi walomo toringi mele Kirasini ‘enenga sipisipi walomo mele molambo tangi.’ nimbe kolo wangopa kolonjirimunge ene sike pillawa konde mele molemele. ɿAku kene ne yemo ‘isi mele molemo.’ ningu yu makorangi., ⁸ Aku kene ɿPulu Yemonga angellomone we omba pupe Juda yamboma naa torumu mele konopu siku pilingindu Juda yambomane isime pali liku ele teringi mele,* Kirasi olionga nimbe kolonjirimu mele konopu sipu pilimulundu ulu pulu kerime kinie tepo kenjilimolo uluma pali kinie ‘isi ouma mele’

nimbu mundupu kelepo, yu kapi nimulundu Pulu Yemone ‘ulu kake telime’ nimbe kanolemo uluma tepo, ungu sikema mindi nimbu molamili. 1Aku uluma pillawa isi naa pelimu mele.1

9 Nane ou pepá te topo sirindu akumu* i sipu nimbu topo sirindu: ‘Wapora toli yamboma kinie ene teluna tapu toko naa molangi.’ nirindu kanumu. 10 1Nakolo aku nirindumu,1 ulsukundu molemele yambomane wapora toko, yambomanga melema kanoko yama mengo, yambomanga melema kolo toko wa liku, we melema ‘Olionga pulu yema.’ ningu liku anjiku popo toko melema kalko silimele yambomando naa nirindu. ‘Kanu yamboma kinie tapu topo naa molopo mundupu keeamili.’ nilimelkanje ya ma koleamo kamu munduku kelemelka, 1akumu manda molo,1. 11 Nane pepá topo sirindumunge pulumu i sipe: ‘Yambo tene “Na Kirasinge yambomo.” nimbelie wa ulu kerinele tepa, yambomanga melema kanopa yama memba, we melema lipe anjipe ‘Nanga pulu yema.’ nimbe popo topa melema kalopa sipe, yambomanga ungu bulkundu ninjipe, no nomba kekelepa topa, yambomanga melema kolo topa wa lipe, temba yambo te kinie paa teluna tapu toko naa molangi. Yambo tene ‘Na Kirasinge yambomo molio.’ nimbe aku sipe temba yambomo kinie teluna langi paa naa nangila.’ 1nimbu pepá torundu kanumu,1 12 Kirasinge yambo naa molko ulsu molemele yamboma telemele mele manda apurumbuye? 1Akumu nanga kongono te paa molo,1 Nakolo Kirasinge yambo ene kinie molemelema kanoko apurungí kinie papu. Akumu paa sike

enenga kongonomo. ¹³ ƁKirasinge yambo ta-
lapena, Ɓulsukundu molemele yamboma Pulu
Yemone yuyu kanopa apurumbe. ƁNakolo ene
Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo mele
piliengi niembo. Kanu ungumu i sipe: Ɓ
‘Ene kinie teluna tapu topa molemo yambo tene
uluma tepa kenjipe mindi tepa molomu liemo
kanu yambo kerimu toko makoroko
ulsu mundengi.’*
nilimo, Ɓaku mele pilku teangi. Ɓ

6

¹ ƁEne kinie umbuni te pea pelemomonga kinié
ungu te niembo: Ɓ* Ene Kirasinge yambomanga
tene Kirasinge yambo te kinie umbuni te pelemo
kinie nambemuna ‘Pulu Yemonga yambo kake
telime pilku apurengi.’ naa nimbe, ene mundupe
kelepa ulsukundu pupe Ɓwillisi, kotena pupe
kote tenjilimoye? Akumu pipili naa telemona
aku sipe telemoye? ² Molo Ɓpe kote walemo
wendo ombá kinie, olio Pulu Yemonga yambo
kake telimene ma koleana yambomanga pali
kote pilipu ulu telemelema apurumulúmu naa
pilimelemonga* Ɓulsukundu puku kote tenjil-
imeleye, Ɓ? Sike olione pe aku sipu ma koleana
yambomanga kote pilimulú liemo kinié nambe-
muna enenga kote kangama ene eneno manda
naa pilimeleye? ³ Pe mulu koleana angellomanga
kotema olio pilimulú mele ene naa pilimel-
eye? Sike pe angellomanga kotema pilimulú
liemo ya ma koleamanga ulu kangama manda
sumbi sipu apurupu pilimulú. ⁴ Pe ulsukundu
yambomanga kote pilingí liemo ene Kirasinge

yambomanga umbuni te wendo olemo kinie enene nambemuna ‘Yambo koropa imbi naa molemoma.’ ɿkonopu lemele yambo ulsukundu molemele, yambomane ‘kote pilinjengi!’ nilimeleye?*

⁵ Nane ‘Ene pipili kolangi.’ nimbu aku nikiru. Ene ‘ɿKirasinge ungumu, sike.’ ningu tondolo munduku pilimele yambomanga ye tene enenga kotema apurupe pilimbe ye pilipe konginjili peli ye te naa molemoye?

⁶ Enenga angenu tene angenu te ɿwillisi, kotena memba pupe ‘Kirasi sike.’ ningu naa pilimele yambo ulsukundu molemelena memba pupe nambemuna kote tenjilimoye?

⁷ Enene enenga yamboma kote tenjilimele aku ulumuni ene Kirasinge yamboma telemele mele naa teko molemelemo lipe ora silimo. Enenga yambo tene enenga yambo te ulu te tepa kenjilimo kinie kanu yambomo nambemuna we siye naa kolemeleye? Yambo tene yambo tenga melte kolo topa limo kinie nambemuna kanu yambomo we siye naa kolemoye? ɿEne teko kenjilimele mele we siye kolemelkanje papu.

⁸ Nakolo ene ɿkote tenjilimele yamboma, eneno kolo toko melema limele. Eneno kepe angenalime teko kenjilimele.

⁹⁻¹⁰ Teko kenjilimele yamboma Pulu Yemo ye nomi kingi molopa nokolemo koleana* sukundu manda naa pungí akumu ene naa pilimel-eye? I ungu nikirumu mimi siku piliei. Paa kolo naa tokoro: Wapora andoko tolemele yamboma kinie, we melema anjiku ‘Olionga pulu yema.’ ningu popo toko melema kalko silimele yamboma kinie, ye tenga ambomo

molo ambo tenga yemo kinie wa ulu kerinele telemele yamboma kinie, yema eneno ulu kerinele teko, amboma eneno ulu kerinele teko, telemele yamboma kinie, wa noli yamboma kinie, yambomanga melema kanoko yama meli yamboma kinie, no nongo kekelepa toli yamboma kinie, yambomanga ungu bulkundu ninjili yamboma kinie, kolo toko yambomanga melema limele yamboma kinie, aku telemele yamboma** Pulu Yemone ye nomi kingi molopa nokolemo koleana manda suku puku naa molonge.*** Kanu ungumu ‘kolo tokomo. Kanu uluma temolo kinie uluri naa temba.’ ningu naa piliengi! ¹¹ Ou enenga yambo mare aku siku teko moloringi nakolo kinié ,Pulu Yemone enenga ulu pulu kerime, kulumiye tonjipe, ‘Ene yunge yamboma manjiku kene kake telime molangi.’ nirimu. ‘Aili Yesusi Kirasini sike olionga nimbe kolo wangopa kolonjirimu.’ ningu tondolo munduku piliringimunge* olionga Pulu Yemonga Minimuni ene kanopalie enenga ulu pulu kerime siye kolopa, ‘konopu sumbi nimbe peli yamboma.’ nimbe kanolemo.**

¹² ,Enenga umbuni te pea pelemo akumunge ungu te niembo: Yambo marene ningindu:,* “‘Nane ulu te teambo.’ konopu lendu liemo manda tembo.” ,nilimele. Akumu sike ungu manemane pali ene naa nokolemo, nakolo ‘Ulu telemelemanane pali ene naa lipe taponjilimo.’ nikiru. “Uluma pali sike manda tembo. Ungu tene na manda pipi naa simbe.” sike aku siku papu nilimele nakolo** ‘Na meltene tondolo mundupe nokopili. Na meltenga kende-

mandemo molombo.’ naa nimbú. ¹³ Yambo marene ningindu: “Langime olomonga mindi. Olomo langimenga mindi.” nilimele,* akumu sike nilimele nakolo pe walse Pulu Yemone “Akuma pali manie pupili.” nimbé. ıEnene kangimuni waka kolemo uluma pali, wa ulu pulu kerinele uluma kepe we tengendo mindi aku siku nilimele nakolo, Pulu Yemone kangimu tepalie “Kangimuni andoko wapura tangi.” naa nirimu. Kangimu Ailimunge; kangimu Ailimuni nokolemo. ¹⁴ Pulu Yemo yunge tondolomone Ailimu, nge kangi kololimu, topa makinjirimu, aku sipe mele olio, nga kangime, kepe pe topa makinjimbela.* ¹⁵ Enenga kangime kinie Kirasinge kangimu kinie ‘kangi telumu.’* ningu naa pilimeleye? Aku liemo na ıene, Kirasinge kangimu kinie ambo wapura tolimunge kangimu kinie lipu tere lenjimbu kinie mandaye? Paa manda molo! ¹⁶ ‘Ye te ambo wapura tolimu kinie teluna pelembele kinie elte kangi telumu.’ ningu naa pilimeleye? ıPulu Yemonga bokuna, aku sipe ungu te molemo kanumu. ıPulu Yemone nimbendo:ı

“Aku ambo yetolo ıteluna pengelemonga,

elte yambo kangi telumu molongele.”*

nirimu kanumu. ¹⁷ Nakolo Ailimu kinie konopu tenge sipe molomba yambomo yu kinie mini telumu mele molomba.*

¹⁸ Wa ulu kerinele teli ulumu kinie nondoko puku naa molangi. Yambo tene we ulu pulu keritelemo akumane kangimu ulu te naa telemo, nakolo yambo tene wa ulu kerinele telemo kinie yunge kangimu yuyu tepa kenjilimo. ¹⁹ ‘Enenga

kangime Mini Kake Telimunge ulke suluminia kake telimu.* Pulu Yemone kanu Minimu ene sirimu liringi, enenga konopuna molemo.' ningu naa pilimeleye? Akumunge ene eneno naa nokolemele; ²⁰ 1Pulu Yemone, mele paa aili tene* ene topo topa lirimu. Aku terimu kene enenga kangimene 1ulu telemelemanee, Pulu Yemonga imbimu ambolko ola linjiku kapi niengi.

7

¹ Kinié enene na pepá toko sikulie walsiku piliringi ungumanga pundu topo niembo:* 1Ungu te walsiringimunge i nikiru:, Ye te ambo naa limo akumu papu. ² Nakolo 1ye ambo naa lili marene, amboma kinie wapura toko andolemele kene yema yu mele mele ambo liku, amboma yu mele mele ye pangi. ³⁻⁴ Ambo tene yunge yemondo “Pea peambili.” nimbé kinie yemone “Kapola. Pea peambili.” nipili. Aku sipela, ye tene yunge ambomondo “Pea peambili.” nimbé kinie ambomone “Kapola. Pea peambili.” nipili.* Akumu ambo yetolonga ulu pulu te kanumu. Ye puli ambomone yunge kangimu yuyu mindi naa nokolemo; yunge kangimu menu yemongala. Aku sipela ambo lili yemone yunge kangimu yuyu mindi naa nokolemo; yunge kangimu menu ambomongala. 1Akumunge ambomone molo yemone “Pea peambili.” nimbé kinie “Molo.” ningilí aulke te naa lemo., ⁵ Ambo yetolo we molemele kinie yemone molo ambomone menundu “Teluna peambili.” nimbé kinie menuni “Molo.” nimbé kapola naa temba nakolo eltene konopu teluna pupili molkololie

“Wale mare teluna naa pepolo, kanu walemanga Pulu Yemo kinie ungu nimbu mawa tepo molambili.” ningu, ningu panjikululie kanu walemanga teluna naa pengele kinie uluri molo. Pe “Teluna naa peambili.” ningu, ningu panjingilí walema pora nimbé kinie ‘Wale aisili “Molo.” nimbulu teluna naa pembolo kinie Setenene* olto omba kondi tomba kinie kangimu nokopo naa konjimbulúnje.’ ningulu altoko teluna peangili. ⁶ Nane aku nikirumu ‘Ene lipu taponjembo.’ nimbu nikiru. ‘Enene ,ye puku ambo liku, teangi.’ nimbe ungu mane aku sipe te naa pelemo. ⁷ Nakolo nane ‘Peanga.’ konopu lekero mele i sipe: ‘Na ,ambo naa lipu, we angilio mele yamboma aku siku yema ambo naa liku, amboma ye naa puku, telemelkanje papu.’ konopu lekero. Nakolo Pulu Yemone ,yuyu konopuni pilipelie, yamboma tondoloma yu mele mele moke tepa silimo. ‘Yambo te ulu te tepili.’ nimbe tondolo te sipe, ‘Yambo te ulu te tepili.’ nimbe tondolo te sipe, aku sipe tondoloma yu mele mele moke tepa silimo limele.*

⁸ Ambo ye naa pulime kinie, ye ambo naa lilime kinie, ambo wayema kinie, nane enendo i sipu nikiru: ‘Na ambo naa lipu we angilio mele ene aku siku we angilíngi liemo papu.’ ⁹ Nakolo ye mare ‘Ambo te pea pelembelkanje paa papu.’ konopu lemele yema ambo língi liemo papu. Ambo mare ‘Ye te pea pelembelkanje paa papu.’ konopu lemele amboma ye púngi liemo papu. Kangimuni aku siku wakane kolko aku siku tengendo mindi konopu kimbu siku molonge kinie paa kapola molo. Aku tenge yamboma

yema ambo liku amboma ye puku tenge kinie papu.’ nikiru.

¹⁰ Ambo yemando nane ‘Ulu te teangi.’ nimbu ungu mane te sikiru. Akumu sike na nanu naa nimbu sikiru. Nimbú tekero akumu Ailimunge ungu mane te. ‘Akumu i sipe:,’ ‘Ambomane enenga yema munduku naa keleangi. ¹¹ Molo ambo te yunge menu yemo sike mundupe kelemu liemo ye te naa pupe kamu we molopili. Molo ‘Altopo ye pambo.’ konopu lemu liemo yunge yemo molombana kelepa pupili, konopu teluna pupili molangili. Yema enenga amboma “Pai.” ningi naa makorangi.’ nikiru.

¹²⁻¹³ Ambo ye marendo nane i sipu pilipulie nikiru: ‘Kirasinge ye te yunge ambo limomo ‘Kirasinge ungumu sike.’ nimbe naa pilimo ambomo molemo nakolo ‘Teluna molambili.’ nilimo liemo kanu yemone yunge ambomondo “Pui.” nimbe naa makoropili. Kirasinge ambo te ye pulimo yemo ‘Kirasinge ungumu sike.’ nimbe naa pilimo yemo molemo nakolo ‘Ambomo kinie tapu topo molombolo kinie peanga.’ konopu lemo liemo ambomo yunge yemo mundupe kelepa naa pupili.’ nikiru. (Aku nikirumu nanu konopuni pilipulie nikiru. Ailimuni ungu te nimuna pilipulie naa nikiru.) ¹⁴ ‘Nane aku nikirumunge pulumu i sipe:,’ ‘Kirasinge,’ ambo tenga yemo ‘Kirasi sike.’ nimbe naa pilimo yemo Pulu Yemone kanopalie ambomo kinie teluna molembelemonga yemo kepe kanopa sewe anjimbela. ‘Kirasinge,’ ye tenga ambomo ‘Kirasi sike.’ nimbe naa pilimo ambomo Pulu Yemone kanopalie yemo kinie teluna molembelemonga

ambomo kepe kanopa sewe anjimbela. Aku sipe naa kanolkanje eltenga ambolangoma kepe kanopalie ‘Ene kalaro mololi ambolangoma. Nanga molo.’ nimbe kanolka. Nakolo ı Kirasinge ambomanga yema kinie Kirasinge yemanga amboma kinie kanopa ‘Nanga yambo kake telime.’ nimbe kanolemomonga, enenga ambolangoma kepe kanopalie ‘Nanga ambolango kake telime.’ nimbe kanolemola.

¹⁵ Nakolo ‘Kirasi sike.’ ningu naa pilimele amboma kinie yema kinie yu mele mele konopuni pilkulie “Pui.” ningu makoronge kinie molo eneno ulsu pulimele liemo pipi siku “Molo.” naa niengi. Aku tengi liemo ‘Kirasi sike.’ ningu pilimele yema kinie amboma kinie enenga menupili kinie ‘ka ulkena mele peangi.’ nimbe ungu mane te naa pelemo kene pangi we siye kolangi. Pulu Yemone “Taka lelko molangi.” nilimomonga ı “Teluna naa molamili.” nıngi liemo karaye teko “Teluna tapu topo molamili.” naa niengi. ¹⁶ Kirasinge ambo tene ‘Nanga yemo konopu alowa tepa Kirasinge yemo molombanje.’ nimbe yemo kinie taka lepa molopili. Kirasinge ye tene ‘Nanga ambomo konopu alowa tepa Kirasinge ambomo molombanje.’ nimbe ambomo kinie taka lepa molopili. ı Taka lelko molonge kinie ulu te wendo ombá mele ene naa pilimele kene ungu te naa ningu taka lelko molangi.ı

¹⁷ ı Ungu pulu te pilipulie nikiru akumu i sipe:ı Pulu Yemonga yamboma naa moloringi kinie ou Ailimuni mako topa ‘Aku siku molangi.’ nirimuna enene yu mele mele aku siku molangi

Pulu Yemone ‘Ene nanga yamboma molangi wai.’ nirimu mele kinié kepe Pulu Yemonga yamboma molkolie aku sikula molangi. Aku ungu manemo Kirasinge yambo talapema* pali nimbu silio.**

¹⁸ ɿI sipu mele nikiru:ɿ ɿPulu Yemoneɿ ‘Nanga yemo molani oi.’ ou naa nipili kanu yemo ɿJuda yemo molemomonga yuɿ kangi te kopisili ye te* molomu liemo kapola Pulu Yemone ‘Nanga yemo molani oi.’ nimbé kinie yuni ‘Kangi kopisili yemo molio mele naa molambo kene kangimu tepo mimi teambo.’ naa nipili. Molo ye te kangi te naa kopisili ye te molopili Pulu Yemone ‘Nanga yemo molani oi.’ nimu liemo yu altopa ‘Kangi kopisili ye te molambo kene kangi te kopisiembo.’ naa nipili. ¹⁹ Kangi kopisilimele ulumuni uluri naa telemo; kangi naa kopisilimele ulumuni uluri naa la telemo. Pulu Yemone “Teai.” nilimo unguma pilku liku telemele aku ulumu mindi tondolo te pelemo. Akumu mindi Pulu Yemone kanopa yamboma apurulimo.

²⁰ Aku kene Pulu Yemone ‘Ene nanga yamboma molangi wai.’ ou naa nipili moloringi mele kinié yunge yamboma molkolie aku siku molangi.

²¹ ɿAku sipu nikirumunge ungu pulumu i sipe:ɿ Nu kongono we tenjili kendemande yambo te molani Ailimuni ‘Nanga yambomo molani oi.’ nirimuye? Aku siku molorunumunge nunge konopuna umbuni te naa pepili. ɿAku siku we teko molonu liemo uluri molo.ɿ Molo nu kendemande kongono naa teko we moloni aulke te wendo omu liemo kapola nu aku siku wendo puku we molani. ²² Yambo te kongono we tenjili kendemande te molopili Ailimuni ‘Nanga

yambomo molani oi.' nimu liemo kinié yu Ailimunge we mololi yambomo molemo;* kendemande kongonomo naa tenjipe we molopili Pulu Yemone walsirimu yambomo kinié yu Kirasinge kendemande kongono tenjili yambomo molemo kene ɽkendemande molemele yamboma konopuna umbuni te naa pepili molangi. 23 Pulu Yemone ene ɽpali, mele paa aili tene topo topa lirimu* kene ene yambo tenga kendemande kongonomo naa tenjengi.** 24 Angokeme, Pulu Yemone ou olio naa walsipili molorumulu mele kinié aku sipu Pulu Yemone olio lipe taponjipe nokopili aku sipu molamilila.

25 ɽEne pepá toko na sikulie, ambo ye naa pulimelema kinie ye ambo naa limelema kinie tenge mele walsiku piliringi mele kinié ungu te niembo:ɽ, aku walsikimilimunge ungu te Ailimuni olio mane naa sirimu. Nakolo nanu konopuni pilipulie 'Teangi.' konopu lekeru mele niembo. Nimbú kinie Pulu Yemone na kondo kolopalie 'Ungu sikema mindi andoko mane si.' nimbe na tondolo sirimumunge kinié nimbú mele pilkulie 'Sike nikimu.' ningu pilíngi liemo manda. 26 ɽNa konopu lekeru mele kanu yamboma enendo niembo:ɽ, 'Kinié walemonga umbuni aisili wendo olemomonga ɽambo ye naa puku ye ambo naa lili, yamboma ou molemele mele pe aku siku siku we molongi liemo papu.' konopu lekeru. 27 Nu ambo lirinú liemo 'Ambomo pupili.' nini aulke te naa koroyo. Molo nu ambo naa lili ye te molonu liemo 'Ambo te liembo.' ningu konopu liku naa mundeni. 28 Molo nu ambo linu liemo ulu pulu keru te

naa teleno. Ambo wenepoma ye púngi liemo akumu ulu pulu keru te naa la telemele. Nakolo ‘Amboma ye puku yema ambo lingí kinie ene kinie umbuni aisili wendo ombá.’ nimbu pilipulie ‘Aku ulu umbunime ene kinie wendo naa opili kene aku siku naa tengi liemo papu.’ nimbu nikiru.

²⁹ Angokeme, nane nikiru mele i sipe: Walema nondopa pora nimbé tekemo kene wale wallotolo pekemo aku walemanga ye ambo lilimene ambo naa lili yema mele molangi. ³⁰ Yambo kola telemelema kola naa teli yamboma mele molko, konopu siku molemele yamboma konopu naa siku molemele yamboma mele molko, melema topo toko limele yamboma yambo melema naa nosiku we molemele yamboma mele molko, ³¹ ma koleana melemene uluma telemele yamboma aku melema konopu kimbu siku naa molangi. Ya ma koleamo kinie melema kinie, kinié lemo kanolemolo melema, pora nimbé tekemo, ‘altopa konde te wendo ombá tekemo kene aku sili yamboma mele molangi.’

³² ‘Mele aisilini enenga konopuma kundupe memba naa andopili.’ konopu lepolie ‘aku sipu nikiru.’ Ye ambo naa limomone Ailimuni kanopa peanga kanolemo uluma mindi tembando konopu kimbu silimo. ‘Ailimuni konopu sipili.’ nimbelle aku uluma mindi tepa molemo. ³³ Nakolo ambo limo yemone ya ma koleamonga melema konopu kimbu sipe, ‘Ambomo konopu sipili.’ nimbe yu kanopa peanga kanomba uluma pilipe tepa molemo. ³⁴ Aku telemomonga yu konopu talo tepa lipe mundulimo. Ambo ye

naa puli molemelema kinie ambo wenepoma kinie enene Ailimunge uluma mindi konopu kimbu siku molemele. Enenga kangikundu kepe minikundu kepe 'Ailimunge mele kake telimu lepili.' ningu molemele. Nakolo ambo ye pulimene ya ma koleamonga melema konopu kimbu siku, 'Yema konopu siengi.' ningu enenga yema kanoko peanga kanonge uluma teko molemele. ³⁵ Nane 'Ene molko konjiku, umbuni te naa pepili molangi lipu taponjembo.' nimbu "Aku siku teangi." nimbu nikiru. Enenga ulu tenge aulkemo pipi simbundu naa nikiru. 'Alieli Ailimunge uluma mindi konopu kimbu siku teko, ulu sumbi nilime mindi teangi.' nimbu aku sipu nikiru.

³⁶ „Aku sipe nakolo, ye te ambo wenepo te kanopalie 'Aku ambo wenepomo limbu.' nimbe ou nimbe panjipelie pe „Kirasinge yemo molopalie, konopu alowa tepalie 'Naa liembo mangali aku tembo kinie ambomo tepo kenjimbunje.' nimbe pilipelie ambomo limu liemo uluri molo. Molo yunge konopumuni 'Ambomo paa lilke.' konopu lemu liemo yu ambomo paa kamu lipili.* Ambo kanumu kamu limu liemo aku tembamo ulu te tepa naa kenjimbe. ³⁷ Molo ye tene 'Ambo wenepomo paa naa limbu.' nimbe yunge konopumuni tondolo mundupe pilimu liemo, 'Ambomo paa lipili.' ningí aulke te naa lemu liemo, yuni yunge kangimuni waka lembamo yuyu manda mimi sipe nokomu liemo, kapola, yuni ambomo naa limbe kinie yu kepe ulu akumu tepa konjimbela.* ³⁸ Aku liemo ye tene 'Ambo wenepo te lipili.' ningu ou ningu

panjingímu kamu limu liemo akumu tepa konjilimola. Nakolo ye tene ‘Ambo wenepo te lipili.’ ningu ou ningu panjingímu naa limu liemo ‘Ailimu manjipe pilipe lipe molombamonga,’ akumu paa ulu olandopa peangamo.**

³⁹ ‘Ungu mane te i sipe mele pelemo:,’ Ambo tenga yemo ou naa kolomba kinie yu yemonga menu molemo, pe ye te lupe manda naa pumbe. Nakolo menu yemo kolomba kinie ‘Ye te lupe pambo.’ konopu lemu liemo yu manda pumbe.* ‘Ye te lupe naa pupili.’ ningu pipi singí aulke te molo, nakolo yu ye pumbemo ‘Ailimu sike.’ nimbe tondolo mundupe pilimbe ye te pupili.**

⁴⁰ Nakolo na nanu i sipu pilkiru: ‘Yu kelepa ye te naa pumu liemo yu paa olandopa konopu sipe molomba.’ konopu lekeru. Aku nikirumu ‘Pulu Yemonga Minimuni na “aku siku ni.” nikumuna pilipulie i ungumu ene nimbu sikiru.’ konopu lekeru.

8

¹ Kinié ulsu molemele yambomane we melema anjiku “Olio nokolemele pulu yema.” ningu langi popo toko kalko silimele langimenga ‘ungu te ene Korini yambomane pepá toko na siku walsiringimunge ungu te niembo:’ Ene marene, “‘Aku ulumu temolo mele,’ olio pilipe konginjili pelemo.” ‘nilimele,’ ‘Akumu sikenje nakolo,’ ‘Pilipe konginjili’ aku ulumuni ‘Olio kara pangí.’ nilimo; yamboma konopu monjili ulumuni yamboma ‘Kirasi sike.’ ningu pilimele ulumu tepa tondolo mundunjilimo. ² Ye tene ‘Na akumu paa pilipu konjilio.’ konopu lemo yemo yunge

pilipe konginjilimu ou mimi sipe naa pelemo.
³ Nakolo ye tene Pulu Yemo konopu monjilimo kanu yemo Pulu Yemone yu paa kanopa imbi silimo. ⁴ Aku kene we melema anjiku “Olio nokolemele pulu yema.” ningu langi popo toko kalko silimele langime 1 Kirasinge yamboma, nongemonga ungu te niembo: Ene kinie olio pilimolo, ‘Melema anjikulie “Olio nokolemele pulu yema.” nilimele aku melema sike melte molo; we kolo toko anjilimele. Pulu ye aisili naa molemele; telu mindi molemo.’ akumu olio pilimolo. ⁵ Molo yambomane “Pulu yema” ningu, “Ailime.” ningu popo tolemele pulu ye aisili nakolo sike mulu koleana molo ma koleana sike molemelkanje kepe ⁶ olio 1 Kirasinge yambomane, pilkimulu, ‘Pulu Ye telumu mindi molemo.* Yu olionga Lapa. Yu mindi melemanga pali Pulu Yemo. Olio ‘yunge yamboma mindi molangi.’ nirimuna yunge yamboma molemolo. Aili telumu mindi molemo, akumu Yesusi Kirasi. Yuni melema pali terimu; konde mololi ulu pulumu yuni olio 1 mana yamboma, silimo.’ nimbu pilimolo.**

⁷ Akumu 1 olio mare pilimolo, nakolo 1 Kirasinge, yambo mare akumu naa pilimele. 1 Kirasinge, yambo marene kanu pulu ye kolo tolime ‘Olio nokolemele pulu ye sikema.’ ningu piliringi mele kinié kepe aku siku pilkulie, ulsukundu yambomane we melema popo toko langi kalko silimele langi kanuma nongolie, ‘Imu pulu ye sikema popo toko kalongi.’ ningu pilkulie nolemele kinie ene mimi sipe konopu naa pelemo. Ene mimi sipe konopu naa pelemomonga ‘Tepo konjikiru molo

tepo kenjikirunje.’ ningu konopu aisili liku mundukulie ‘Kanu langime nolemolomonga olionga konopukundu tepo kalaro monjilimolo.’ ningu pilimele. ⁸ Nakolo langi nolemolo akumane olio Pulu Yemo molemona nondopa naa memba pulimo. Langi naa nolemolo ulumuni Pulu Yemone olio kanopalie ‘Ulu te teko kenjikimili.’ nimbe kanomba ulu te naa telemo. Molo langi nomulu liemo Pulu Yemone olio kanopalie ‘Ulu te teko konjikimili.’ nimbe naa la kanomba. ‚Langimene Pulu Yemone ‘olio molko konjikimili molo molko kenjikimili.’ nimbe kanomba ulu te naa telemo.‚

⁹ Nakolo mimi siku kanai! ‘Langi te kapola nomolo.’ konopu lelkolie nonge kinie uluri naa temba nakolo enene ‘Aku sipu temolo kinie Kirasinge yambo te konopu tondolo naa pulimo yambo tene kanopalie ‘Aku langime nombó kinie tepo kenjimbu.’ konopu lembe langime nombánje.’ ningu pilkulie ‚mimi siku pilku nangi.‚ ¹⁰ Enenga ‚pilipe konjilimo yambo te, melte ulke tenga anjiku “Na nokolemo pulu yemo.” ningu popo tolemele melemonga ulkena pupe pulu ye kolo tolimu popo toko langi kalko singí langime nombá kinie ‚Kirasinge, yambo te konopu tondolo naa pupe mimi sipe naa pilimo yambo tene kanopalie ‘Yu langi akuma pupe nokomo mele na akumu nombó kinie uluri naa temba.’ nimbe pilipelie yu kepe sukundu omba kanu langi pulu ye kolo tolimu popo toko kalonge langi mare nombála. ¹¹ Enenga yambo te ‘Pulu ye kolo tolime uluri molo. Langi popo toko aku melemo silimele langime uluri molola.’ nimbelie

langime nombámonga Kirasinge yambo konopu tondolo naa pulimo yambomo, yunge angenu, Kirasi yunge nimbe kolo wangopa kolonjirimu kanu yambomo, ‘Kamu ulu pulu kerime tepa, kamu mindili nomba molopa kenjimbe.’ nimbelie aku temba. ǀAkumu kapola naa temba.ǀ*
 12 Enene aku siku enenga angenu te konopu tondolo naa pulimo yambomo teko kenjiku, yunge konopumu teko embambo silimele kinie Kirasi teko kenjilimelela. 13 Akumunge langi noliomane nanga angenumu ‘molopa kenjipili.’ nilio liemo kapola na aku langime altopo paa naa nombó. Nane ulu te tembomonga yu ulu pulu kerime temba liemo na ulu akumu paa kamu naa tembo.*

9

1 ǀEne marene “Pollo Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te molo.” nilimelemonga ungu te niembo:* Na molio mele ene kanolemele.ǀ Ungu mane tene molo ulu tene na manda nokopalie tembo mele pipi simbeye? Na Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te naa molioye? ǀ“Yesusini ye mare “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yemane yu kanoringi.” nikumili akumu,ǀ na olionga Aili Yesusi na naa kanorunduye?*** Nane Ailimunge kongonomo andopo tenjirindumunge ene Kirasinge yamboma naa molemeleye? ǀAndopo naa tenjilkenje yunge yamboma molemelkaye?ǀ
 2 Yambo marene ‘Na Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu

ye te molo.’ konopu lemele nakolo ‘enene aku siku ningu naa pilimele.’ konopu lekero. Ene Ailimunge yamboma molemele ulumuni na Yesusini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu yemo* molio mele lipe ora silimomonga 1 ‘Aku sipe yemo naa molemo.’ ningu pilingí aulke te molo.1

3 Nane ulu tepo molioma apurukulie 1 ‘Aku sili ye te naa molemo.’ ningu pilimele, yambomando nane aku sipu pundu topo niembo:*

4 “1Olio Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yemane kongono tenjilimolomonga, mele kalonge mele, no kinie langi kinie namili siengi.” nilimelkanje ‘Manda molo.’ konopu lemeleye? 5

Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu ye wema kinie, Ailimunge angenupili kinie Pita* kinie pea teringi mele na aku sipu Kirasinge talapena ambo lipu pea andolkanje manda moloye? 6

Molo Banapasi oltone mindi* Ailimunge kongono andopo tenjilimbolomonga mele kalolimu naa lipulu, Ailimunge kongonomo kinie kou kongonomo kinie tere lepo tepo molembolomo ‘Manda.’ konopu lekemeleye? 1 Yesusini lipe mundurumu ye wemane mindi Pulu Yemonga kongonomo telemelemonga mele kalolime limele mele Banapasi olto aku sipu manda naa limboloye?1

7 Ami ye naene ami kongono tepalie yuyu langi korolemoye? No waene ponie ye naene tepalie yunge waene mongoma yuyu kepe naa nolemoye? Ye naene kongi sipisipi ari topalie sipisipi ame naa nolemoye?

⁸ Yambomane konopu lemele mele mindi pilipulie aku sipu nikiru mele sikela. Nakolo aku nikiru mele ungu mane te molemola. ⁹ Ungu mane te Mosisini ungu manema sirimu bokuna torumu* mele i sipe:

‘Rasi witi mongoma wendo pupili.’ ningu kongi kaoma witi unjuma andoko kambilingi kinie
 ‘Ene witi mare naa nangi.’ ningu kerema pipi singi kinie
 kapola naa temba kene pipi naa siengi.
 ‚Kongi kaoma witi nonge tenge kinie
 ‘Enenga mele kalolimu papu nokomele.’
 ningu siye kolangi.’**

nirimu. Pulu Yemone aku sipe ungu mane sirimumu kongime nokoko konjingi mele konopuni pilipelie aku sipe nirimuye? ¹⁰ Olio ‚yunge kongonomo tenjilimolo yema, konopuni pilipelie kanu ungumu olionga ‚pea, naa ninjirimuye? Yambo tene ponie tembando ma akulimo yambomo kinie, ‚rasi witi kanu poniena wendo omba tolemo kinie, ‚yambo tene ‚lipe maku topa, rasi witi kilu tolemo yambomo kinie, peatolo* ‘Tembolo kinie poniena langime nombolo.’ ningu kongono telemele mele Mosisini olionga nimbe bokuna aku sipe tonjirimu. ¹¹ Olione enenga minimenga langi peangama andopo panjinjilimolo kene enene olionga kangikundu langime singi kinie manda moloye? ‚Enenga minimenga langi umbu tonjirimulumunge olio liku taponjiku langi silimelkanje papu.’ ¹² ‚We, ye marene ene ‚Kirasinge ungumu mane sikulie, “Mele kalai.” ningi kinie mele kalongi liemo enendo

olione “Mele kalai.” nilimelkanje enene olio paa melema papu naa kalemelkaye?

Sike “Mele kalai.” nilimelka kinie silimelka nakolo mundupu kelerimulu. ‘Kirasinge temane peangamo andopo topo simulú aulkemo pipi simbe.’ nimbu “Mele kalai.” naa nilimolo. ‘Naa singi kinie ɿkongono andopo temolomonga, we umbuni memolo kinie mandala.’ nimbu siye kolumulu. ¹³ ɿPulu Yemo popo toko kalemele, ulke tembele ɿJerusallemo angilimo, akuna kongono telemele yema ɿJuda yambomane, Pulu Yemo kongi melema silimele ulke tembelena lemo kongi melemanga mare liku nolemele mele naa pilimeleye? Pulu Yemo popo toko melema kalemele polona kongono telemele yema akuna kongi mele kalemelemanga mare liku nolemele mele* enene naa pilimeleye? ¹⁴ Aku sipe, Ailimuni ungu mane sipelie nimbendo: “Temane peangamo andoko toko silimele yema aku telemelemonga temane peangamo pilku limele yambomane enenga kangikundu lipe taponjimbe melema siengi liengi.” nirimu kanumu.*

¹⁵ Nakolo ɿAilimuni, olio yunge kongonomo tenjilimolo yemane “Melema siei.” manda nimulú nirimu mele na ɿaku sipu “Melema siei.” naa nimbu, siye kolio. ‘Enene na sike liku taponjengi.’ nimbu i unguma i pepána naa tokoro. Enene na kongono teliomonga mele kaloli te naa silimele aulkemo pipi siku, mele sike kalemelkanje ɿKirasinge kongonomo we tenjipu, mele kalolimulu naa liomonga, nanga imbi ambolopo ola lipu kapi nilio aulkemo kepe pipi sinjilimelka, akumu keru. Na ɿmelema naa silimelemonga,

kolondu liemo peanga. ¹⁶ Nakolo ,Ailimuni, na kongono sipelie “Paa aku siku tei.” nimbe na lipe mundurumunge nane yamboma temane peangamo andopo topo siliomonga nanga imbi ambolopo ola lipu nanu manda kapi nimbu konopu simbu aulke te molo. Temane peangamo andopo topo naa silkenje na paa molopo kenjilke. Pulu Yemone na umbuni lipe silke.* ¹⁷ Nanu konopuni pilipulie ‘Temane peangamo andopo topo siembo.’ nilkenje aku telkamonga yambomane na mele kalemelka lilkenje papu. Nakolo nanu konopuni pilipulie i kongonomo naa telio. ,Ailimuni, i kongonomo ‘Na teambo.’ nimbe sirimuna tepo konjiliomonga ,“Enene na mele kalai.” nilkenje kapola molo,* ¹⁸ Aku liemo na mele kaloli nambolkare limbuye? Nanga mele kaloli limbumu i sipe: Temane peanga andopo topo siliomonga mele kalolimu naa lipu we andopo topo silio akumu nanga mele kalolimu. Na Yesusini “Nanga kongono tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye te moliomonga “Na mele kalai.” nilke mele papu naa nimbu, kongonomo we andopo tenjiliomonga na konopu silio ulumu nanga mele kalolimu.

¹⁹ ,Aku nikirumunge ungu te pea niembo:, Na mele kalolime limbundu kongono naa telio. Na kongono teliomonga yambo tene molo ulu tene na naa nokolemo; na yambo tenga kendemande tenjili ye te molo. Sike aku sipu molio nakolo na konopuni pilipulie yambo aisili ,Kirasinge talape molemelena, membo pumbundu ‘Yambomanga kendemande tenjili yemo mele molambo.’ nimbu molio. ²⁰ Juda yamboma kinie

molopolie ‘Ene ɿKirasinge talapena, lipu membo sukundu pambo.’ nimbulie na Juda yamboma molemele mele na aku sipu molio. Mosisini ungu mane sirimumane ɿsike kinié na naa nokolemo, nakolo ‘Ungu manemane nokolemo yamboma lipu membo pambo.’ nimbulie na kanu yamboma kinie molopolie ene molemele mele molio. ²¹ Mosisini sirimu ungu manemane naa nokolemo yamboma kinie molopolie, ‘Ene ɿKirasinge talapena, lipu membo sukundu pambo.’ nimbulie kanu yambo ungu manemane naa nokolemo yamboma mele molio. Nakolo ‘Pulu Yemonga ungu manemane kinié na naa nokolemo.’ nimbu naa nikiru. ‘Kirasinge ungu manemane na nokopili.’ nimbu, pilipu lipu telio ɿakumunge Pulu Yemonga ungu manemane sike na nokolemola, ²² Konopu tondolo naa pulimo yamboma kinie molopolie ‘Ene lipu membo pambo.’ nimbulie na konopu tondolo naa puli ye te mele molopo ɿenenga konopuma tepo embambo sipu ulu mare naa telio,*. ‘Yambo mare ɿKirasinge talape molemelena, lipu membo pambo.’** nimbulie na yambo lupe lupema pali molemele mele na aku sipu molopolie ulu lupe lupema telio. ²³ Nane telio uluma pali, ‘ɿKirasinge, temane peangamo tondolo pupili.’ nimbulie aku sipu telio. Temane peangamone “Pulu Yemone olio tepa konjipe mele peanga nosinjilimoma simbe.” nilimo melema na pea tepa konjipe sipili limbundu uluma telio mele telio.

²⁴ ɿAku teliomonga ungu te niembo:, Mele peanga te nosilimelemo lingíndu ɿowe toko pan-

jilimelena, yambo aisili keru kuru liku aulke lkisiku pulimele nakolo yambo telu kumbi lepa pulimomone mindi kanu melemo pupe limo akumu ene naa pilimeleye? Aku kene ene aku siku ‘₁Pulu Yemone, mele simbema liemili.’ ningu keru kuru liku tondolo munduku lkisengi. ²⁵ ‘Mele kaloli singimu limulú.’ konopu lemele yambomane ene keru kuru liku lkisiku konjingindu walemo ou wendo naa opili enenga kangime ‘pe nipili.’ ningu manda manjiku lkisilimele. Nakolo ene keru kuru liku lkisikulie limele melema nondopa keru lemo. Olio keru kuru lipu limulú mele kalolimu pe keru naa lepa alieli lepa mindi pumbe mélemo. ²⁶ Aku nimbu pilipulie, yambo mare we andoko lkisilimele mele naa telio. ‘₁Mele kalolimu liembo kene owena sumbi sipu pambo.’ nimbu paa tondolo mundupu lkisilio. Ye talo ki lumunale telemebele kinie ye tene ye te tombando ki lumuni wena naa topa, tondolo mundupe enge nimbe kangine sumbi sipe tolemo mele na aku sipu tondolo enge nimbu telio. ²⁷ Nanga kangimu paa tondolo mundupu nokopo ‘Nanga kendemande kongono tenjilimu molopili.’ nilio. ‘Temane peangamo yamboma topo silipu andopolie, pe na nanu ₁tepo konjipu naa molombomonga, mele kalolimu naa simbe limbunje.’ nimbulie ₁na aku sipu nanga kangimu tondolo mundupu nokopo molio,.

10

¹ Angokeme, ₁‘Tepo molamili.’, nikirumunge* ₁ungu te pea niembo:, Olionga anda kolepal-

imene ᵀteringi mele pilipulie ‘Aku sipu naa tepo molamili.’ nikiru. Enene, teringi mele altoko mimi siku piliengi niembo. ᵀKolea Isipi ka kongono teko molko Isipi munduku kelko wendo ongolie niringimuni, Pulu Yemone ene nokombando kupena suku molorumu, kupena maniekondo molko, nomu ᵀ‘Kondoli’ nili, akuna ᵀoringi kinie akumu ekendo ekendo pupe pala mele terimu, aku nomu, ai suku singine olionga anda kolepali yamboma aulke lerimuna kimbu kongono teko ongo puringi kanumu.** 2 ᵀ‘Olio Kirasi lombili pulimolo. Yunge yamboma kamu molamili.’ nimbu no limulú mele, olionga anda kolepalime Mosisinge yamboma molko yu mindi lombili pungindu kupena sukundu puku, nomuna puringi akumu no liringi none terimu.* 3 ᵀKolea ku leline pungí puringi kinie, Pulu Yemone langi sirimumu ene pali nongo,* 4 Pulu Yemone ᵀkou tenga, no sirimumu ene pali noringi.* Kanu koumu, Pulu Yemonga koumu, kanumu ene kinie tapu topa purumu, kanu koumu Kirasi yu. 5 ᵀPulu Yemone aku sipe ene nokorumu, yu ene pea puringi, nakolo ene aisilini ᵀteringi mele, Pulu Yemone kanopa kerikani kanopa ᵀ‘Kolangi.’ nirimumunge, kolea ku leline kolea lupe lupemanga enenga onoma lerimu.*

6 ‘Ou Isirele yambomane ulu pulu kerime tengendo konopu siku moloringi mele olio kinié aku siku naa molangi.’ nimbe Pulu Yemone ‘Ene teringi mele temanema bokuna molopili tangi.’ nirimu.

7 Ou we melemando ‘Olio nokolemele pulu yema.’ ningu ambolko popo toko moloringi

mele naa molayo. Aku siku teringimunge Pulu Yemonga bokuna ungu te molemo mele i sipe: ‘Yambomane we melte anjiku akumundu “Olio nokolemele pulu yemo.” ningu popo toko kaloringi melemo ‘Olio kanopa peanga kanopili.’ ningu kanumunge kumbikerena manie molko langi nongo no nongolie ola angilku au ningu uluma teringi.’* nimbe molemo mele naa teayo.

⁸ Ou yambo mare wapura toko wa ulu kerinele teliku andoringi mele ene naa teayo. Ou aku siku teringi kinie Pulu Yemone walsikale yambo tuwendi tere tausini torumu koloringi.*

⁹ Ailimu ,sike olio kondo kolopa taka lepa molopa popenge tepa mumindili naa kolemo nakolo, ‘Yu aku sipe molemo molomba.’ ningu ‘Yunge ungumu su sipu olio konopuni pilimolo mele tepo molamili.’ ningu aku siku naa nieyo. Ou yambo mare aku siku ningu moloringi kinie Pulu Yemone wambiyema ene moloringine lipe mundurumu, akumane ene nongo konjiringi koloringi kanumu.*

¹⁰ Ou yambo mare Pulu Yemo iri toko ‘Yu olio kinie tepa kenjilimo.’ niringi mele ene aku siku naa teayo. Ou aku siku teringi yamboma Yambo Topa Konjili ,Angello, mone topa konjirimu.*

¹¹ I ulu wendo orumuma we wendo naa orumu. ‘Ou aku teringi uluma mele yandopa temanema pilkulie aku siku naa teangi.’ nirimuna i uluma wendo orumu. Ou aku uluma teringi kinie Pulu Yemone ene mumindili kolopalie topa konjirimu. Kinié ‘Yandopa yamboma kanokolie

aku siku naa teangi. Aku siku tenge kinie tembo mele kanangi lepi lepi topo lipu ora siembo.' nimbe 'Aku temanema bokuna tonjei.' nirimuna bokuna tonjiringi molemo. 'Yandopa yambo' nikiruma olio molamili kolea pora nimbé walema wendo ombá yambo akumando nikiru.

¹² Aku kene 'Olio konopu tondolo pepili molemo. Ene teringi mele aku sipu manda naa temolo. Pulu Yemone na kanopa peanga kanolemo.' ningu molonge yamboma kanoko konjiku molangi. 'Setenene 'Ene ulu pulu kerime teangi.' nimbe kondi tomba kinie, ene 'Ulu pulu kerime temolonje.' ningu pilku kanoko konjiku naa molongi liemo paa sike ulu pulu kerime tenge. ¹³ Ene kondi tolemo ulumu kepe yambo lupema pali kondi tolemo uluma kepe kondi tolemo uluma lupe lupe molo, telu sipe mele mindi. Pulu Yemone olio lipe taponjimbendo walsikale kepe siye naa kolopa, olio pilipe kanopa mindi molopa nokolemo. Ene 'ulu tene, kondi tomba kinie kondi tomba yamboma Pulu Yemone 'Enenga engemo manie pupili. Kondi tolemo ulumunge engemo olandopa pupe yamboma topa manie mundupili.' nimbe naa molemo. Ene 'meltene, kondi tomba temba kinie ene kowa pungí aulke te akisinjimbe. Ene 'ulu tene, kondi tomba kinie 'Ene kamu naa lipili, enge niengi.' nimbe yuni aku temba.

¹⁴ * Na konopu monjilio yamboma, 'ene naa kanoko konjikulie ulu pulu keru te tenge, kene we melemando 'Olio nokolemele pulu yema.' ningu popo toko kalemele mele akuma bulu siku, aku telemele koleama munduku kelko

kowa pangi. ¹⁵ Nane konopu tondolo pelemo yambomando nikiru kene nikiru mele eneno pilku apureyo. ¹⁶ ƁYesusi Kirasini “Imu liku nai.” nirimu mele pilpulie pillawa berete kinie no waene kinie nomolondo, Pulu Yemone tepa konjilimo no waenemo “Ange.” nimbu nombolie nilimolomone, Kirasini olionga nimbe yunge meme ondo lepa kolonjirimu mememo kinie lipu tere lepo molemolo kanumu. Pillawa berete piki maka lepo nolemolo kinie Kirasinge kangimu kinie lipu tere lepo molemolo kanumu. Sike nikiru molo moloye? ¹⁷ Akumunge, berete telumu mindi nolemolomonga olio, kinie Kirasi kinie, kangi telumu mele molemolo. Yambo aisili molemolo nakolo berete telumu, olio yamboma kangi telumula.*

¹⁸ Isirele yambomane ulu te pilku telemele mele pilieme: Pulu Yemo popo toko kongi melema kalko silimele kinie Pulu Yemo kaloli kongi melema ongo nolemele yamboma kinie, Pulu Yemo popo toko kongi melema kalemele yamboma kinie, ene pali konopu teluna pupili Pulu Yemo popo toko kalko molemele kanumu. ¹⁹ ƁNakolo, aku nikirumunge ‘Kouma kinie unjuma kinie liku anjiku ‘Ime olio nokolemele pulu yema.’ ningu langime popo toko kalemele langimene uluri telemo.’ konopu lepolie nikiruye? Molo ‘Kanu kouma kinie unjuma kinie akumane uluri telemo.’ konopu lepolie nikiruye? ²⁰ Paa molo! ƁAku sipu konopu lepolie naa nikiru.

Nikiru mele i sipe: ƁUlsu molemele yambomane Ɓwe melema, popo toko kalemele kinie kuruma manjiku koyoko indime siku Pulu Yemo

naa silimele. 1 Walsikale Pulu Yemo kinie kuruma kinie liku tere lelko indime manda naa singí. Kuruma lupela, Pulu Yemo lupela. 1 ‘Ene kuruma pea tapu toko naa molonge kinie papu.’ konopu lekero.* 21 Ailimunge no waenemo kinie langimu kinie nongo, kurumanga langime nongo, liku tere lelko walse tenga puku nongo walse tenga puku nongo, aku manda naa tenge. Ailimunge langi polona kinie kurumanga langi polona kinie, walse tenga puku nongo walse tenga puku nongo tenge kapola naa la temba. 22 Molo “Ailimuni olio konopu keru panjipili.” niemiliye? Yunge tondolomo maniendopa, olionga tondolomo olandopaye? 1 Aku sipe molo kene yu manjipu pilipu konopu monjipu molamili. 1

23 1 Yambo marene ningindu: 1 “1 Olio Kirasinge yambomane, 1 uluma pali manda temolo. ‘Molo! nimbé ungu mane te naa pelemo.’ 1 nilimele. 1 1 Aku sike ungu manemane olio naa nokolemo, nakolo aku ulumanga pali mare telemolo kinie aku ulumane olio lipe naa taponjilimo. “Telemolo uluma pali ungu te molo.” nilimelemo sike nilimele nakolo aku* ulumanga pali mare telemolomane olio 1 Kirasinge yamboma molo-molo mele, tepa tondolo naa mundunjilimo. 24 1 Olio Kirasinge yambomane, “Nanu mindi kapola molopo konopu simbu uluma teambo.” ni naa niemili. 1 Olionga, angenupili molko konjingí uluma teamili.*

25-26 1 Akumunge ulu te i sipe mele: 1 Langi makete telemele koleana pukulie “I langimuni kuru koyonginje? I langimuni we melte anjiku ‘pulu ye te’ ningu popo tonginje?” ningu aku

siku langime naa pilku apuruku, we 1topo toko, liku nangi. 1Akumunge ungu te Pulu Yemonga bokuna molemo, akumu i sipe:1

‘Mamo kinie mana lemo melema pali kinie, akuma pali Aili Yawenga.’ *

1nimbe molemo. pe melema pali Pulu Yemonga, kene langime pali konopu liku munduku naa nangi. We walu nangi.

²⁷ Kirasi naa pilili yambo tene enendo “Langi pea namili wai.” nimbé kinie ‘Pamili.’ konopu liengi liemo aku kapola. Ungu te molo. Pungí kinie singí langime pali walu nangi. Konopuni pilkulie, ‘Imu manda nomolo molo i langimuni kolo toli pulu ye te popo tongi liemo nomolo kinie kapola naa temba.’ ningu aku siku konopu liku naa mundengi. Langi singíme ungu te naa walsiku walu liku nangi. ²⁸⁻²⁹ Nakolo yambo tene enendo nimbendo: “I langimu pulu ye te popo topo kalomulu.” nimbé molo “I langimu kuru koyomulu.” nimu liemo kapola “Akumu nomolo kinie olio nimbe sikimu yambomone ‘Enene pilku telemele mele olio aku sipu pilimolo.’ konopu lemba.” ningu pilkulie naa nangi. Sike eneno konopuni ‘Uluri molo.’ ningu pilimele nakolo kanu nimbe simbe yambomone ene Kirasinge yambomane aku langime pilku kanokolie nonge kinie kanopalie yuni konopuni pilipelie ‘Nane we melema popo tombo kinie ungu te molo.’ nimbe pilimbe. Akumu kapola naa temba.

1Nakolo enenga yambo tene walsipe pilipelie nimbendo:1 “Nane ‘Ulu te teambo.’ nimbulie ‘Aku tembo kinie yambo tene ulu tembomonga

pilipe sundupelie altopa yuyu pilipe tepa kenjimenje.’ nimbu ulu temboma pilipu apurupu, mare tepo mare siye kolopo naa tepo nambemuna tembonje? Tembo mele nambemuna nanu manda naa pilipu sumbi sipu temboye? ³⁰ ‘Pulu ye kolo tolime popo toko kalonge, langime yambo mare kinie pea langi nombó molomolo kinie Pulu Yemondo “Ange.” nimbulie nombo kinie yambo tene nane tembo mele yunge konopuni apurupe pilipelie nando “Teko kenjikinū.” nambemuna nimbéye? ‘Pulu Yemondo “Ange.” nimbulie nombó langimenga ungu te molo. Aku tembomonga yambo tene nando ungu te nimbé kinie mandaye?,’ nimbe walsipe molemonje?

³¹ ‘Enenga yambo tene aku sipe nimbe walsimbemonga ungu te pundu topo niembo:’, Akumunge, enene langi nonge molo no nonge molo ulu te tenge kinie aku ulu tengema pali tengendo ‘Pulu Yemo kapi nimbu yunge imbi ambolopo ola linjemili.’ ningu aku uluma teangi. ³² Juda yambomane kanoko kerī kanolemele uluma naa teko, Juda yambo naa molemele yambomane* kepe kanoko kerī kanolemele uluma naa la teangi. Kirasinge yambo marene kanoko kerī kanolemele uluma kepe naa la teangi. Nuni teni mele yambo tene kanopalie yuni tepa kenjimbe ulu te naa teani. ³³ ‘Nane tembomonga yamboma pali kapola molangi.’ nimbu uluma pali pilipu apurupu telio mele, aku siku, ‘teangi’, ‘Nane tembomonga na kapola molambo.’ molo ‘Tembomonga na imbi ola molopili.’ molo ‘Tembomonga na mele aisili noseambo.’ aku sipu naa nimbu, ‘Nane tembomonga yambo aisili

Pulu Yemone lipé taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipé yu kinie pea molko konjingí aulkena lipé monjipili.* nimbu uluma pilipu apurupu telio ,mele enene aku siku teangi,.

11

¹ Na Kirasi tepa molorumu mele pilipu manda lepo molio mele ene aku siku na tepo molio mele kanokolie manda lelko molangi.

² Alieli na ,ene kinie molopolie terindu mele, konopu kimbu siku, ungu mane sirinduma tondolo munduku ambolko telemelemonga ene kapi nimbu “Paa teko konjilimele.” nikiru.

³ Nakolo kinié ,ungu te pea, ene piliengi niembo:* ,Pulu Yemo popo toko kapi ningindu i siku teangi:, Amboma enenga pali nokolime** enenga yema,*** yemanga pali nokolimu** Kirasi; Kirasinge nokolimu** Pulu Yemo. Akumu pilku konjengi. ⁴ ,Ene maku toko molemele kinie, enenga ye tene Pulu Yemo kinie ungu nimbé molo Pulu Yemone ungu umbu tonjimbe ungu te pilipe yamboma nimbe simbendo yunge pengemo aki tomu liemo yunge nokoli ,ye Kirasi, tepa kenjilimo. ⁵ ,Ene maku toko molemelena, ambo tene Pulu Yemo kinie ungu nimbe mawa temba molo Pulu Yemone ungu umbu tonjimbe ungu te pilipe yamboma nimbe simbendo yunge pengemo aki naa tomu liemo ,yu ye pulimomo, yunge nokoli ,ye Kirasi,* ‘Pipili kolopili.’ nimbe tepa kenjilimo. Penge aki naa tolemo akumu ambo te penge porolimu molemo mele,** yu aku sipe ambo te mele molemo. ⁶ Ambo te yunge pengemo aki naa tomu liemo kapola,

“¹‘Yunge yemo lipe ai naa silimo lepamo.’ nimbe, yambo tene yunge pengemo kolomongo tepa ponjinjipili.” nipili. Molo ambo tenga pengemo kolomongo tenge molo poronge kinie aku siku tengemonga yu teko pipili konjingi liemo ‘Na pipili naa tepili.’ nimbe yunge pengemo aki topili. ⁷ Yemo yu Pulu Yemo none tepa, Pulu Yemo imbi molopa tondolo pupili molemo mele lipe ora silimo kene yunge pengemo aki naa topili. Nakolo ambomo ¹yunge pengemo aki tolemo kinie yunge yemone yu nokolemo, yuni yemo pilipe molemo mele lipe ora silimomonga, yuni yemonga imbimu ambolopa ola linjilimo ¹kene yunge pengemo aki tomba kinie papu., ⁸⁻⁹ Pulu Yemone ambomonga kangi te wendo lipelie yemo naa terimu. Yemonga kangi te wendo lipelie ambomo terimu. ‘Yemone ambomo lipe taponjipili.’ nimbelie yemo naa terimu. ‘Ambomone yemo lipe taponjipili.’ nimbelie ambomo terimu.* Akumunge ¹‘Ambomone ‘Na yemone nokopili. Yunge imbi ola molopili.’ nipili.’ nikiru., ¹⁰ Aku kene ¹ene maku toko molongena, ambomo ¹Pulu Yemo kinie ungu nimbé molo Pulu Yemonga ungu te yamboma nimbe simbendo, yunge pengemo aki topili. Aku temba kinie kanokolie angellomane ‘Yuni yunge yemonga unguma pilipe lipe molemo.’ ningu kanonge.

¹¹⁻¹² Nakolo ene Ailimunge ambo ye molemelema ¹teluna tapu toko molonge kinie papu., Amboma eneno ulu mare teko, yema eneno ulu mare teko, molonge kinie kapola naa temba. Ambomane yema liku taponjiku,

yemane amboma liku taponjiku, telemele kinie papu. Sike ‚Pulu Yemone, ou pulu pulu ambomo yemonga kangimuni terimu, nakolo kinié yema ambomanga kangine wendo olemele, nakolo ene pali Pulu Yemone telemo akumunge ‚amboma kinie enenga yema kinie aku siku kapola kapola molemele kinie papu,‚ ¹³ Ulu te eneno apuruku piliengi: ‚Ene maku toko molongena, ambo tene yunge pengemo aki naa topa Pulu Yemo kinie ungu nimbé kinie peangaye? ¹⁴ Yambomane ‚enenga pengema, telemele mele olio temolo mele lipe ora silimo. ‘Ye te ‘yunge penge indi omba sulu pupili.’ nimbelle siye kolemo kinie aku telemomone yuyu tepa pipili konjilimo.’ nimbu pilimolo. ¹⁵ Nakolo ‘Ambo tene ‘yunge penge indi omba sulu pupili.’ nimbelle siye kolemo kinie aku telemomone yuyu tepa konjipe yunge imbi ambolopa ola limo.’ nimbu pilimolo. Pulu Yemone ambomonga penge indi ‘we omba sulu pupe ‚yunge pengemo, aki topili.’ nimbe silimomonga ‚we omba sulu pulimomo papu,‚ ¹⁶ Yambo tene ya “Teangi.” nikiru mele pilipe keru pilipelle “Kolo tokomo. Nikimumu lawa tepa nimbe kenjikimu.” nimbe ‘Na kinie kerepali niembo.’ nimu liemo kanu yambomo i ungumu pilipili: Olio telemolo mele lupe molo. ‚Koleamanga pali, Pulu Yemonga yambo talapemane* kepe aku sikula telemele. Akumu pilipili.

¹⁷ Enene kinié ulu te telemelemonga* nane ene mane simbundu kapi nimbu taka lepo mane simbu naa tekero. ‚Liku maku toko Ailimuni mako topa “Nanga” nirimu langime

nongo molongendo maku toko, ulu mare tenge mele niembo: Ene maku toko molko telemele ulumane ene lipe taponjipe ‘Konopu tondolo pupili molangi.’ nilimo ulu te naa pelemo. Ene maku toko molkolie teko kenjiku, molko kenjingi uluma mindi telemelemonga nane ene kapi nimbulie naa nikiru. ¹⁸ Ou kumbi lepo nane i sipu nikiru: ‘Ene Kirasinge yamboma maku toko molkolie ene konopu talo yepoko mele liku mundukulie talape lupe lupe ningu molemele mele.’ ningu silimele pilio ‘akumu mare sike nikimili.’ nimbu pilkiru. ¹⁹ Ene konopu talo yepoko mele liku mundukulie talape lupe lupe ningu molemele ulumane ene mare Kirasinge yamboma sike molko yunge ungumu tondolo munduku pilimele mele* lipe ora silimomonga, ‘ene mare sike aku siku molko kenjilimele.’ konopu lekeru. ²⁰ ‘Ailimunge imbimu ambolopo ola linjipu yu kapi nimbu, yu kinie tapu topo langi namili.’ ningu maku tolemele nakolo sike aku siku langi naa nolemele. ²¹ Ene, yamboma pea langi nonge langime mengo ongolie, ‘Yamboma pali ou wangi.’ ningu nokoko naa molko, enene yu mele mele langime nolemele. ‘Aku telemelemonga, yambo mare, koropa molemelemonga langi te naa mengo pe olemele yamboma, engelene kolemele; yambo mare no waene aisili nongo kekelepa tolemele. Aku telemelemonga pilipulie, “Ailimu kinie tapu toko langime naa nolemele.” nikiru. ²² ‘Akumu nambemuna telemeleye?, Ene, ‘taki taki, no nongo langi nonge ulkema naa angilimoye? ‘Ailimunge yambo talapemo kanopo keru kanopo

lipu ai naa sipu, Ailimunge yambo mare melema molo tolemo yamboma tepo pipili konjemili.' nimulú kinie papu.' konopu lelko aku siku telemeleye? ɿAku telemelemonga, nane ene nambolka unguri niemboye? Ene ɿaku telemelemanga, "Papu tekemele." nimbu ene kapi niemboye? Ene paa kapi naa nimbú.*

²³ Ene nimbu sirindu ungumu ou Ailimuni yando na nimbe sirimu. ɿKanu ungumu pilimelkanje telemele mele naa telemelka., ɿKanu ungumu i sipe:ɿ

ɿJudasini, Aili Yesusi yunge opa touna

ou naa lipe sipili kanu ipuluelimunge

ɿAilimu kinie yu lombili andolime kinie

langi nongo moloringi kinie, Ailimu yuni

pillawa berete te lipelie nirimumuni,

²⁴ ɿPulu Yemo kinie, "Ange" nimbe ambolopa

pike lepa ene sipelie nimbendo:

"Imu nanga kangimu.

ɿ'Ene mindili naa nangi, lipu taponjembo.'

nimbu, nanga kangimu enenga nimbu

ɿ'Na tangi.' nimbu, simbu tekero.

Pe pe kepe, nanga kangimu enenga nimbu

tenjimbu mele 'Altopo piliemili!' ningu

ɿi beretemo kinie tekero mele,

ene aku siku tekolie piliengi!" nirimu.

²⁵ Pe ene langime nongo pora siringi kinie

yuni aku sipela no waene molorumu kapomo

lipe

ɿene sipelie, nimbendo:

"I no waenemo ɿPulu Yemone 'Ene kinie tembo.'

nimbe,ɿ nimbe panjipe mi lerimu ungu kon-

demo.*

Na kolopolie nanga mememo ondo lenjimbu-
munge

ungu kondemo kamu wendo ombá.

Pe pe kepe, na enenga nimbu

nanga mememo ondo lenjimbu tekero mele

‘Altopo piliemili.’ ningulie

no waene altoko i siku nangi.” nirimu.

²⁶ Ailimu kelepa manie naa opili i beretemo kinie no waenemotolo taki taki nonge kinie aku siku tenge ulumuni enene Ailimu kolorumu mele yamboma liku ora singí.

²⁷ Akumunge, Ailimuni “Yu pilku nangi.” nirimu beretemo kinie no waenemotolo yambo tene nombando, ‘Uluri molo.’ nimbe Ailimuni kanopa keru kanomba, ulu te tepa kenjilimo kinie aku telemo ulumuni yu ‘Ailimunge kangimu kinie mememotolone uluri naa temba.’ nimbe lipé ai naa silimo. Aku sipe telemo ulumu ulu pulu keru te telemo. ²⁸ Aku telemo kene yambo te yunge konopukundu apurupe pilipelie beretemo kinie no waenemotolo nopili. We walú naa nopili. ²⁹ Yambo tene Ailimunge kangimu nimbe naa pilipelie beretemo kinie waenemotolo we walú nomu liemo aku telemomonga yu yuyu ulu umbuni te ‘wendo opili.’ nimbe aku telemo, akumunge sike Pulu Yemone “Yu kinie umbuni wendo opili.” nimbé, aku kene “Konopukundu apuruku pilkulie nangi.” nikiru. ³⁰ ‘Aku siku teko kenjilimele, akumunge enenga yambo aisili kangime enge naa pepili molko, kuruma kanoko liku, mare kolemele.*

³¹ Nakolo olione telemolo mele oliolio, konopukundu, apurupu pilipulie, Ailimuni

“Nangi.” nirimu langime nolemelka, nje mindili nomolo ulu te naa pelka. ³² ‘Ya ma koleana yamboma teko kenjilimelemonga Pulu Yemone ene kolea kerine lipe mundumbe kinie olio pea aku sipe naa tepili.’ nimbe Ailimuni olio ulu telemoloma kanopa keru kanopalie olio mane simbendo ulu umbunime silimo.

³³ Aku kene, nanga angokeme, ene ‘Ailimu kinie angenali kinie tapu toko, langi nongendo ongo maku tolemele kinie yambo mare wangi nokoko molkolie, pea langi nangi.* ³⁴ Yambo te engelene kolomu liemo yunge ulkena ou langi nopili. ‘Engelene kolopo maku topolie tepo kenjimulú kinie Pulu Yemone olio pali mindili simbe.’ nimbelle aku sipe ou tepalie makuna pupili.

Ungu ekendo we pelemo nakolo pe na ene molongena ombolie ene mane simbu.

12

¹ ‘Kapola,’ angokeme, Pulu Yemonga Mini Kake Telimuni Kirasinge yamboma tondoloma moke tepa silimomonga ‘pepá toko siringi pepána walsiku piliringimunge* kinié ungu te pundu topo ‘Mini Kake Telimuni silimo tondoloma, mimi siku piliengi!’ nimbu akuma ene nimbu siembo. ² Ene ou Kirasinge yambo talapena ulsu moloringi kinie* ‘ye marene,’ ene kolo toko mane siringi kinie ‘Sike.’ ningu pilkulie enene lawa teko, mele ungu naa nili we melemando ‘Ime olio nokolemele pulu yema.’ ningu melema popo toko kalko, ulu akuma ou teringi mele pilimele. ³ Akumunge, ene ungu

te paa piliengi, nimbu siembo: Pulu Yemonga Minimuni ambolemo yambo tene “Yesusi molopa kenjipili.” paa manda naa nimbé. “Yesusi yu Ailimu.” nilimele akumu we naa nilimelela. Mini Kake Telimuni ambolemo yambomane mindi “Yesusi yu Ailimu” nilimele. Akumu piliei!*

⁴ Minimunge we silimo tondolo lupe lupema pelemo nakolo silimo Mini telumu mindi. ⁵ Ailimunge kongono olione tenjilimolo kongono lupe lupema pelemo nakolo „Kongono teai.”, nilimo Ye Aili telumu mindi molemo. ⁶ Kongono telemolo tondolo lupe lupema pelemo nakolo aku tondoloma pali yamboma silimo Pulu Ye telumu mindi molemo.

⁷ „Kirasinge yamboma pali, ‘Anju yando liku taponjengi.’ nimbe Minimuni olio tondoloma yu mele mele moke tepa silimo. We naa silimo. ⁸ „Akumu i sipe mele:„ Unguma apurupe sumbi sipe nimbe konjili tondolomo Minimuni yambo te silimo. Pulu Yemonga ulumanga puluma pilipe konginjili tondolomo aku Mini telumuni mindi yambo tela silimo. ⁹ ‘Pulu Yemo mawa tembo mele paa sike temba.’ nimbe tondolo mundupe pilili tondolomo* Mini telumunila yambo te silimo. Kuru tomba yamboma tepa konde linjili tondolomo Mini telumunila yambo te silimo. ¹⁰ Ulu tondoloma teli tondolomo yambo te sipe, Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilipe yamboma nimbe sili tondolomo yambo te sipe, Minimunge unguma kinie uluma kinie, kurumanga unguma kinie uluma kinie, pilipe mimi sipe apuruli tondolomo yambo te sipe,* umbu ungu lupe lupema naa pilipe we

walu leli tondolomo yambo te sipe, kanu umbu ungu lupe lupe we walu leli unguma pilipe, ‘Yamboma piliengi!’ nimbe, topele topa nimbe sinjili tondolomo yambo te sipe, aku sipe tondolo lupe lupema Mini telumuni moke tepa silimo. ¹¹ Aku tondoloma aisili nakolo Mini telumu. Aku tondoloma pali Mini telumuni mindi tenjilimo. Yu yuyu konopuni pilipe tondoloma moke tepa yamboma yu mele mele silimo.

¹² Minimuni tondolo lupe lupema yamboma yu mele mele moke tepa silimomonga pulumu i sipe:, Kangimu kimbu ki mele aisili angilimo nakolo kangi telumu. Sike kangimunge kimbu ki mele aisili angilimo nakolo aku melema lipe tere lepa kangi telumu. Kirasi yu aku sipela molemo. Yu kangi telumu nakolo mele aisili. Yunge kangimunge melema olio. ¹³ Olio Juda yamboma kinie, Juda yambo naa molko ulsukundu molemele yamboma kinie,* mele kaloli naa liku kongono we tenjili kendemande yamboma kinie, yambo tene naa nokopa ene eneno we molemele yamboma kinie, olio pali ‘Ene yambo kangi telumu molangi.’ nimbe Mini, Kake Teli, telumuni mindi no linjirimu.** Pulu Yemone, ‘No mele nangi.’ nimbe sirimu norumulu Mini telumu mindi, olionga pali konopuna molemo,.

¹⁴ Olio pilimolo, kangimu yu mele telumu mindi molo. Yu mele paa aisili lipe tere lepa kangi telumu. ¹⁵ Aku kene kimbumuni nimbendo: “Na kimu molo kene na kangimunge melte molo.” nilkenje yu kangine angilimomonga yu kangimunge melte we naa angilkeye? Kimbumuni aku nilkenje kepe yu

kangine naa angilimbe aulke te wendo naa olka.,¹⁶ ɽMolo, komumuni nimbendo: “Na mongomo molo kene na kangimunge melte molo.” nilkenje yu kangine angilimomonga yu kangimunge melte we naa angilkeye? ɽKomumuni aku nilkenje kepe yu kangine naa angilimbe aulke te wendo naa olka.,¹⁷ Kangimu pali mongomo mindinje kangimuni nambe tepa unguma pilkeye? Kangimu pali komumu mindinje kangimuni nambe tepa melemanga munema pilkeye?¹⁸ Nakolo ɽkangimu pali aku sipe molo., Pulu Yemone ‘Kangine melema angilipili.’ nirimuma yuyu ‘I sipe i sipe angilipili.’ konopuni pilirimu mele “Angilipili.” nirimu. ɽKangimunge melema we walu naa angilimo.,¹⁹ Kangimunge mele teluri mindi angilkenje yu sike kangi te molo.²⁰ Nakolo kangimu aku sipe molo. ɽKangine, kimbu ki mele aisili angilimo nakolo lipe tere lepa yu kangi telumu.

²¹ ɽAkumunge, ɽmongomone kimundu nimbendo: “Nu naa molenanje na nanu molopo konjilke.” manda naa nilke. Pengemone kimbumundu “Nu naa molenanje na nanu manda molka.” manda naa la nilke.²² Nakolo aku sipe molo. Kangimunge mele angilimomanga mare pilipulie ‘Akuma uluri molo. Akumane kongono tondolo te naa telemo.’ konopu lemolo melema naa angilkenje kangimu paa kapola naa molka.²³ Kangine angilimo mele mare ‘Mele peangama molo.’ nilimoloma mimi sipu nokolemolo; ‘Kanopo peanga naa kanolemolo melema.’ nimbu ‘Mona angilkenje olio pipili telka.’ nilimolo melema mimi sipu aki tolemolo;

24 kangimunge mele mare ‘We angilimbe kinie uluri molo.’ nimbu aki naa topo ‘We lepili.’ nimbu siye kolemolo. 1 Aku sipu kangimunge melema yu mele mele pilipu apurupu telemolo, nakolo kangine angilimo melema pali Pulu Yemone ‘Tere lelko angiliengi.’ nirimu. Kangine mele mare ‘Imbi naa mololime.’ nilimele akuma Pulu Yemone ‘Paa kumbine molopili.’ nirimu. 25 ‘Kangimunge melema pulue toko yu mele mele opa tou naa angilipili. Anju yando telu siku nokoko molangi.’ nimbe 1 Pulu Yemone ‘Kangimunge melema pali kapola kapola angilipili. Te imbi mololi, te imbi naa mololime molo.’, nirimu. 26 Kangimunge melte umbuni telemo molo mindili nolemo kinie kangimunge melema pali umbuni tepili mindili nongo molemelela. Kangimunge melte kapi nilimele kinie kangimunge melema pali kanu mélemo kinie pea konopu siku molemelela.*

27 Kapola, 1 kangimundu nikirumunge ungu te enendo niembo:1 Ene pali Kirasinge kangimu; ene yu mele mele kanu kangimunge melema. 28 ‘Kirasinge yambo talapemonga* kongono teangi.’ nimbe Pulu Yemone yamboma tondolo lupe lupema sirimu. Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yema Pulu Yemone ou kumbi lepa mako topa ‘Aku siku molangi.’ nimbe, talo sipe yuni ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu silimele yamboma** mako topa ‘Aku siku molangi.’ nimbe, yepoko sipe 1 unguma mimi siku pilku, yamboma mane silimele yamboma mako topa ‘Aku siku molangi.’ nimbe, pe 1 Pulu Yemone mindi manda

telemo mele, ulu tondoloma telemele yamboma mako topa ‘Aku siku molangi.’ nimbe, kuru tolemo yamboma teko konde linjilimele yamboma mako topa, yamboma liku taponjilimele yamboma kinie, kongono lupe lupema nokoko konjilimele yamboma kinie, umbu ungu lupe lupe naa pilimelema we walu lemele yamboma kinie, akuma pali mako topa ‘Aku siku molangi.’ nimbe, aku siku sumbi siku teko molonge tondoloma ene yu mele mele moke tepa sirimu.,²⁹ Aku yamboma pali Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yema molemeleye? Molo akuma pali Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu sili yamboma molemeleye? Molo akuma pali unguma mane sili yambomaye? Molo akumane pali ulu tondoloma telemeleye?³⁰ Molo aku yamboma pali kuru tolemo yamboma teko konde linjingi tondolomo pelemoye? Molo akumane pali umbu ungu lupe lupe naa pilimelema kapola we walu lemeleye? Molo aku yambomane pali yambo marene umbu ungu lupe lupe we walu nilimele unguma sumbi siku pilku, ‘Yamboma piliengi!’ ningu, topele toko yamboma ningu silimeleye? Paa molo! Yambo telumuni mindi uluma pali manda naa telemo.,³¹ Nakolo ‘Mini Kake Telimuni, tondolo moke tepa we silimomanga te liembo.’ konopu lelkolie, yamboma, olandopa, lipe taponjilimo, tondoloma ene tondolo munduku ‘Paa liemili.’ ningu konopu kimbu siku molangi.

‘Tondolo olandopa akuma liemili.’ ningi liemo papu nakolo, kinié nane ene ulu paa

peanga olandopa teko molonge mele nimbu simbu tekeru.

13

¹ ‚Kanu ulumu yamboma konopu monjimulú ulumu.‚

Yamboma kinie ungu nimbundu ma koleana pali yambomane umbu ungu lupe lupe lemelema kinie, angellomanga umbu ungu lemele unguma kinie, ‚yamboma,‚ konopu naa monjipu we nilkenje na aku sipu unguma we nilke. Bella ‚we,‚ toko, biyukele ungu ‚we,‚ silimele kinie ungu aisili we nilimo ‚ungu pulumu,‚ mele mindi aku ungumuni uluri naa telka. ² Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma manda pilipu yamboma konopu naa monjipu we nimbu sipu, ‚Pulu Yemonga,‚ ungumanga puluma pali lopi telemona we yambomane naa pilimele ungu puluma yamboma konopu naa monjipu we pilipu, yamboma konopu naa monjipu ungu lupe pelemoma pali we pilipu konjipu, ‚Sike temba.‚ nimbu tondolo mundupu pilio ulumuni* ma pangi te ‚anju pupe tenga angilipili.‚ nimbu, aku sipu uluma ‚yamboma,‚ konopu naa monjipu we telkanje na imbi paa naa mololi ye wemo molka. ³ ‚Yambo koropama langi topo toko liku nangi.‚ nimbu nanga mele nosilioma pali kou lipu ene konopu naa monjipu we moke tepo silkenje, molo yamboma konopu naa monjipulie ‚Yamboma lipu taponjembo.‚ nimbu, ‚Nanga kangimu tepene kamu nopili kolambo.‚ nilkenje na ‚yamboma,‚ konopu naa monjilkemonga aku ulutolone na naa lipe taponjilke.

⁴ 1Yambo tene yamboma, konopu monjipelie yambomane yu teko kenjingí kinie popenge tepa mumindili kolopa anju pundu naa tolemo. Yambo tene 1yamboma, konopu monjipelie ene kondo kolopa lipe taponjilimo. Yambo tene 1yamboma, konopu monjipelie yambo mele aisili nosiku tondolo pulimo yamboma kinie konopu keru naa panjilimo. 1Yamboma, konopu monjilimo yambo tene 1‘Na paa pilipe konginjili yemo. Paa ulu tondolo olandopama telio.’ nimbe, yuni yuyu kapi nimbe imbi ambolopa ola naa limo.

⁵ 1Yamboma konopu monjilimo yambo tene yamboma kinie, kara pupe mongo naa konjipe, yuni yuyu mindi ‘Uluma teambo.’ molo ‘Melema liembo.’ nimbe konopu kimbu sipe naa molopa, yamboma kinie popenge tepa mumindili kolopa iri naa topa, yambomane yu teko kenjilimele kinie siye kolopa ‘Pundu tambo.’ nimbe konopu lipe mundupe naa molemo.

⁶ Yambo tene 1yamboma, konopu monjipelie yambo marene ulu mare teko kenjilimele kinie kanopalie konopu naa sipe, ulu sumbi nilime mindi telemele kinie kanopalie konopu silimo.

⁷ 1Yamboma, konopu monjipelie, 1enene yu kinie teko kenjilimele kinie, ‘ene kinie umbuni te wendo opili.’ naa nilimo. ‘Sike 1Pulu Yemone ene lipe taponjimbe kinie konopu tondolo pupili molko, molko konjingí.’ nimbe tondolo mundupe pilipe, 1‘Aku siku sike alowa teko molongenje.’ nimbe, kanopa nokopa molopa, ulu umbuni telime telemele kinie kepe ene siye naa kolopa konopu monjipe mindi molemo.

⁸⁻¹⁰ Konopu monjili ulu pulu akumu pora naa

nimbé, lepa mindi pumbe. 1Mini Kake Telimuni silimo tondoloma temba mele yu aku sipe naa temba.1 Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu silimele tondolomo lepa mindi naa pumbe; umbu ungu lupe lupema naa pilku walu lemele tondolomo pora nimbéla; 1Pulu Yemonga ungumanga puluma,1 pilipe konjili pelemo tondolomo manie pumbela. Kinié ungumanga puluma pali naa pilipu wallo kolte mindi pilipu, Pulu Yemone ungu umbu tonjilimo unguma pali pilipu naa nimbu sipu wallo kolte mindi pilipu nimbu silimolo. Nakolo pe uluma pali kamu wendo ombá, aku ulu sikema wendo ombá kinie, kinié ulu laye keru lepa tondolo naa pulimo uluma kamu manie pupe pora nimbé, akumunge Pulu Yemonga unguma pilku ningu silimele ulumu kinie, umbu ungu lupe lupema walu lemele ulumu kinie, Pulu Yemonga ungumanga puluma pilku konjilimele ulumu kinie sike pora nimbé.

11 1Ya 1Ulu sikema wendo ombá kinie ulu telemolo ulu kapola naa lemoma pora nimbé.1 nikiru akumu ambolangoma ai lemele mele.1 Na kango kanga kinie molopolie ambolangomane ungu ningu, konopuni pilku, konopu kimbu siku molemele mele na aku sipu ungu nimbu, konopuni pilipu, konopu sumbi sipu molorundu. Nakolo na ai lepo yemo molopolie ambolangoma telemele mele mundupu kelerindu. 12 1Nikiru akumu i sipe melega:1 Kariyápana* melemanga minime sumbi sipu naa kanolemolo mele kinié 1Pulu Yemonga,1 mele kanolemoloma aku sipu kanolemolo; nakolo pe 1mulu koleana pupu

molopolie, sumbi sipu kanomolo. Kinié ɿPulu Yemonga, uluma laye tepo mindi pilio, nakolo yuni kinié na molio mele sumbi sipe kanopa pilimo mele pe aku sipu nane yu molemo mele sumbi sipu kanopo pilimbu.

¹³ Aku liemo,
 ‘Sike.’ nimbu tondolo mundupu pilili ulumu kinie,
 ‘Pulu Yemone olio ɿmulu koleana memba pupe,
 ‘Kamu molko konjengi.’ nimbe lipe taponjimbe walemo
 sike wendo ombá.’ nimbu konopu sipu nokopo molemolo ulumu kinie,
 ɿyamboma, konopu monjili ulumu kinie,
 aku ulu yepoko kinié pelemo. Nakolo ɿyamboma, konopu monjili ulu akumu paa olandopa.*

14

¹ ɿYamboma konopu monjili ulu akumu paa olandopa kene,)* ene yamboma alieli tondolo munduku konopu monjiku molangi. Mini Kake Telimuni tondolo we silimoma ‘Paa liemiliya!’ ningu konopu kimbu siku molangila. Kanu tondolomanga tondolo te olandopa ‘Paa liemili.’ konopu lenge akumu Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu singí ulumu.** ² Aku nikirumunge pulumu i sipe: ɿEne pilimele, ɿyambo tene ɿyamboma kepe, yu kepe naa pilimele umbu ungu te we walú lepa ungu te nilimo kinie yuni ungu nilimoma yambo- mando naa nilimo; yuni nilimo unguma pilimele yambomane kepe manda naa pilingímunge yu

Pulu Yemo kinie mindi nilimo kanumu. Pulu Yemonga, Minimuni ‘Yu aku sipe ungu te nipili.’ nilimomonga yu kinie, yuni walu nilimo unguma pilimele yamboma kinie, ene ungu pulumu naa pilimele, ungu pulu akumu lopi tepa pelemo, Pulu Yemone mindi pilimo ³ nakolo Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilipe yamboma nimbe silimo yambomone yambomando sumbi siku pilingi unguma nilimo akumunge yuni nilimo ungumuni yamboma lipe taponjipe ‘Sike.’ ningu tondolo munduku pilimele ulumu kamu olandopa tondolo munduku piliengi!’ nimbe, ‘Ene ulu peangama teangi.’ nimbe, ‘Ene umbuni te pemba kinie enenga konopuma tondolo pupili molangi.’ nimbe, lipe taponjilimo. ⁴ Yambo tene umbu ungu naa pilimo te walu nilimo kinie yuni yuyu yunge konopumu mindi ‘tondolo pupili.’ nilimo; nakolo Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilipe yamboma nimbe silimo ungu akumuni Kirasinge talapena sukundu molemele yamboma pali* lipe taponjipe ‘konopu tondolo pupili.’ nilimo. ⁵ ‘Ene pali umbu ungu lupe lupema walu lemelkanje papu.’ konopu lekeru. ‘Leangi.’ konopu lekeru nakolo na olandopa ‘Teangi.’ konopu lekeromo ‘Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu singi kinie paa papu.’ konopu lekeru. Yambo tene ungu te lupe walu lepa yamboma mane simbe kinie Kirasinge talapena sukundu maku toko molemele yamboma yuni molo yambo tene ‘Yamboma ungumunge pulumu pilkulie konopu tondolo pupili molangi.’ nimbe kanu ungumu topele topa yando yamboma nimbe naa simu

liemo Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu silimele ulu akumu olan-dopa, umbu ungu lupema walu lelko yamboma piliengi topele toko naa ningu silimele ulumu maniendopa.

⁶ Angokeme, imu piliei! Na ene molemelena ombolie, umbu ungu naa pilimele te lepolie ungu nimbu silkenje aku telkamone ene manda lipu taponjilkeye? Ene lipu taponjimbundu Pulu Yemone na lipe ora simbe mele ene lipu ora simbu molo Pulu Yemonga ungu marenga ungu puluma ene nimbu simbu molo Pulu Yemone ungu umbu tonjimbe ungu te pilipulie ene nimbu simbu molo ene ungu mare mane simbu. ¹‘Ene konopu tondolo pupili lipu taponjembo.’ nimbulie umbu ungu naa pilimele te lepolie ene mane naa silke., ⁷ ¹I sipe mele:, Mini naa peli mele marene ungu nilimele kinie ene ungu pulumu nambe teko pilimeleye? Kolape mingi molo gita molo* kanu sili melema ungu silimele kinie aku melemane ungu sumbi siku naa nilimelkanje yambomane aku ungumu nambe teko pilimelkaye? ¹Manda naa pilimelka., ⁸ Molo ‘Maku toko opa teangi.’ ningulie biyukele mimi siku ungu naa silimelkanje nambe teko ungumu pilkulie opa tengendo maku tolemelkaye? Manda molola. ⁹ Ene kepe aku sipela. Ene kerena ungumu sumbi siku naa ningu, umbu ungu naa pilimele te lelko yamboma mane singí kinie pe yambomane nambe teko kanu unguma pilingíye? Aku siku telenomonga nuni nunu tenga molkolie nini ungumu yamboma lipe taponjilke mele

naa teleno. Ungumu paa we mindi nilino. ¹⁰ ɿAkumunge ungu te i nikirula; ɿYa ma koleana umbu ungu lupe lupe aisili sike lemele nakolo te naa pilku ungu pulumu naa pepili walu lemele ungu te molo.' konopu lekeru. ¹¹ Akumunge, yambo tene ungu te lepalie ungu te nimbémo na naa pilimbu kinie kanopalie ɿYu kolea tenga lupe yere.' konopu lembe. Nane kepe yunge nimbé ungu naa pilipulie ɿYu ye lupere lemo.' konopu lembo. ¹² ɿEne naa pilimele umbu ungu lupe lupe lemele kinie, ene kepe aku siku telemelela. Pulu Yemonga Minimuni we silimo tondoloma ɿpaa liemiliya.' konopu lemele kene ɿKirasinge talapena molemele yamboma yunge unguma sumbi siku pilku liku konopu tondolo pupili molonge mele lipe taponjimbe tondoloma lipulie kongono teamili.' niengi.

¹³ Akumunge ɿNa tondolo te limbumunge Kirasinge yamboma konopu tondolo pupili lipu taponjembo.' nimbelle, yambo tene ɿUmbu ungu te naa pilimolo te walu lepo yamboma ungu te niembo.' nimbelle Pulu Yemo mawa tepalie ɿUngu nimumu topele topo yamboma nimbu simbu tondolomo na sieni.' nipili. ¹⁴ Na Pulu Yemo kinie ungu nimbundu umbu ungu naa pilio te walu lendu liemo nanga minimuni yu kinie ungu nilio nakolo nanga konopumu ulu te naa tepa we pelemo. ¹⁵ Aku liemo na nambe temboye? ɿNane i sipu tembo., Nanga minimuni ɿumbu ungu naa pilio te walu lepo, Pulu Yemo kinie sike ungu nimbú nakolo konopuni kepe ɿumbu ungu pilio lepo, Pulu Yemo kinie ungu nimbúla;* minimuni sike ɿumbu ungu naa

pilio tene, konana te nimbú nakolo konopuni kepe, umbu ungu piliomone, konana nimbúla.*

¹⁶ Enene enenga minimene, umbu ungu naa pilimelemané, Pulu Yemo kapi níngi liemo maku toko molemele yambomanga yambo te nuni nini ungumuni Pulu Yemo kinie “Ange.” nini mele sumbi sipe naa pilipelie nambe tepa “Aku niku mele tepili.” nimbéye? Manda naa nimbé.,
¹⁷ Enene Pulu Yemo kinie “Ange.” níngi mele sike mimi siku níngi nakolo ungu níngimene kanu yambomo ‘Konopu tondolo pupili.’ nimbe lipé taponjimbe ulu te naa temba.

¹⁸ Na umbu ungu naa pilio unguma walú lepo wale aisili ungu nilio, enene umbu ungu naa pilimele unguma walú lelko wale layetolo mele ungu nilimele akumunge nane Pulu Yemo kinie “Ange.” nilio. ¹⁹ Nakolo ‘Kirasinge talapena yamboma na kinie pea maku topo molemolo kinie yambomane sumbi siku pilingi ungu paa ponjipu* nimbu simbu kinie paa peanga. Umbu ungu naa pilimele te walú lepo yamboma ungu paa sulu tepo** nimbu simbu kinie paa kerí.’ konopu lekeró.

²⁰ Angokeme, ambolango kangamane konopu lemele mele ene aku siku konopu naa leangi.* Ambolango pamema ulu kerime pilkulie teko molemele mele mindi aku siku ambolango pamema mele molangi.** Nakolo konopu lelko konopu kimbu silimele mele yambo yuma molangi. ²¹ Umbu ungu naa pilimelema lemele-monga, Pulu Yemonga Ungu Manema Molemo Bokuna* ungu te molemo akumu i sipe: ‘Ailimuni nimbendo:

“ ‘I yambomando ungu te niembo.’ nimbulie
 ‘Ye mare umbu ungu lupe lenge yemane
 ninjengi.’ nimbú.

Kolea lupe yambo marendo
 ungu umbu tonjimbu kinie pilkulie
 i yamboma ningu singí nakolo kanu yambomane
 nanga ungumu ningu sinjingí kinie kepe
 nanga ungumu naa pilku liku bulu singí.”**
 nirimu mele bokuna molemo.

²² Akumunge, umbu ungu naa pilimele lupe
 lupema walu lemele aku ulu tondolomone Pulu
 Yemone enenga makuna molemele yambo mare
 yunge yambo naa molemele mindili simbe yam-
 boma ene lipe ora silimo. Nakolo Pulu Yemone
 ungu umbu tonjilimoma pilku yamboma ningu
 silimele ungumane enenga makuna molemele
 yambo yunge yambo molemelema lipe ora sil-
 imo. Kanu ungumane Pulu Yemonga yamboma
 naa molemele yamboma naa lipe ora silimo.

²³ Aku liemo Kirasinge talapena yamboma
 pali maku toko molkolie, yambomane pali ungu
 ningindu umbu ungu lupe lupe naa pilimelema
 walu lelko molangi Pulu Yemonga ungumu
 mimi siku naa pilimele yambo mare molo Pulu
 Yemonga ungumu ‘Sike.’ ningu naa pilimele
 yambo mare sukundu ongo umbu ungu lupema
 lelko ungu ningu singíme pilíngi liemo ‘Ene
 Kirasinge yamboma konopu naa pepa kekelepa
 toli yamboma molemele.’ ningu naa pilingíye?
 ‘Aku siku ningu pilingí,’ ²⁴ nakolo Pulu Yemone
 ungu umbu tonjilimoma enene pali pilku ‘anju
 yando,’ makuna yamboma ningu siku molangi
 ‘Sike.’ ningu naa pilimele yambo mare molo

Pulu Yemonga ungumu mimi siku naa pilimele yambo mare ongo pilíngi liemo enene ningu singí ungumane kanu yamboma ene yambo kerime molemele mele lipe ora sipe, enene ‘Olio ulu pulu kerí teli yamboma lepamo.’ ningu pilku, ²⁵ ene sike konopuna lopi tepa pepili molemele mele ,ou naa pilimele, akumu mona lembamonga molemele mele sumbi siku pilingí. Kanu kinie enene ,ulu telemelema pilku kerí pilkulie, tamalu peko Pulu Yemo popo toko imbi ambolko ola linjikulie ningindu: “Pulu Yemo ene ,Kirasinge yamboma, kinie sike pea molemo.” ningí.

²⁶ Angokeme, aku liemo, ene maku toko molkolie nambe teangi niemboye? Ene ,Pulu Yemo popo toko kapi ningindu, maku toko molkolie ene yu mele mele ulu mare pemba. Yambo te konana nimbe, yambo te ungu mane te sipe, yambo te Pulu Yemone yu ungu pulu te nimbe silimomo yamboma nimbe sipe, yambo te umbu ungu naa pilimele ungu te walu lepalie ene ungu te nimbe sipe, yambo te kanu ungumu nimbé mele ,Mini Kake Telimuni yunge konopukundu nimbe simbe kinie pilipelie, topele topa ene nimbe sipe, ene aku siku teko molonge. Aku ulu tengema ‘Kirasinge talapena yamboma konopu tondolo pupili molangi.’ ningu tenge. ,We naa tenge.,

²⁷ Yambo marene umbu ungu naa pilimele unguma lelko ungu mare walu ningindu yambo talo mindi niengili. Molo yambo yepoko ungu mare walu níngi liemo mandanje. Kise molo te pakara paa molo. Enene unguma ningindu

walsikale naa ningu, yu mele mele niengi. Ningí kinie ɽenene ningí mele Mini Kake Te-
limuni yambo tenga konopuna molopalie nimbe
simbe kinie pilipelie, kanu yambomone enenga
unguma topele topa yamboma yando nimbe
sipili. ²⁸ Yambo tene umbu ungu lupe te walu
nimbé ungumu topele topa yamboma nimbe
simbe yambo te naa molomu liemo Kirasinge
yamboma maku toko molongena ungu te naa
nipili. ‘Pulu Yemo kinie oltolo piliembili.’ nimbe
aku ungumu nipili.

²⁹ Pulu Yemone ungu umbu tonjimbema
yambo talo molo yepokone pilkulie yando ningu
siengi. Kanu unguma yamboma ningu singí
kinie we molongemane mimi siku pilku ‘Sike
Pulu Yemonga unguri molo we nikimilinje?’
ningu pilku apuruku konjengi. ³⁰⁻³¹ ɽYambo
te aku sipe ungu te pilipelie yamboma nimbe
sipe angilipili, Pulu Yemone ɽmakuna molomba,
yambo te ungu te umbu tonjimu liemo ou ungu
nimbe sipe angilimbe yambomondo ɽ“Na ungu
te konopuni pilkirumu niembo.” nimbé kinie, ou
nimbe sipe angilimbe yambomo manie molopili,
ɽ“Te niembo.” nimbé yambomo ola angilipelie
Pulu Yemone yu ungu nimbe simbemo yamboma
nimbe sipili., Pulu Yemone ene telu telu nimbe
ungu umbu tonjimbe kinie pilkulie yamboma
ningu singíndu ‘Aku ungu nimbu simulúmane
yamboma Pulu Yemonga unguma sumbi siku
pilku liku, konopu tondolo pupili molangi.’
ningulie yu mele mele manda ningu singí kene
liku tere lelko ningu siku naa angiliengi. ³² Pulu
Yemone ungu umbu tonjilimoma pilku yam-

boma ningu silimele yamboma enenga kerema manda nokolemele ɿakumunge enenga ungu ningí walema wendo ombá kinie ungu pilingíme yamboma ningu singí. Wale te naa lemba kinie ‘We molopo ungu pilkirumu naa niembo.’ ningu manda we molongela.ɿ ³³ Aku nikirumunge pulumu i sipe: Pulu Yemone ɿyunge talapena yamboma, ‘Konopu lupe lupe pepili teko embambo siku molangi.’ nimbe ɿtondoloma silimo, yemo naa molemo. Yu ‘Yamboma konopu teluna pupili taka lelko kapola kapola molangi.’ nilimo yemo molemo.* ɿTondoloma silimo akumu ‘Yamboma liku taponjengi.’ nimbe silimo.ɿ

Koleamanga pali Kirasinge talapena sukundu ɿPulu Yemonga, yambo kake telime maku toko molkolie ɿaku siku, telemele.**

³⁴ ɿMakumanga ulu te pea telemele mele enene tenge mele i sipela:ɿ, Kirasinge talapena yamboma maku toko molongena ambomane ungu naa niengi. Ungu mane tene ‘ɿMakuna, ambomane ungu naa niengi.’ nilimo kanumu.* ɿPulu Yemonga, ungu mane tene ‘Amboma liku ai siku molangi.’ nimbe pelemo mele** pilkulie ambomane makuna ‘Yamboma nokamili.’ ningu naa molko, liku ai siku molangi. ³⁵ Amboma ene ungu marenga molo ulu marenga puluma ɿnaa pilkulie, ‘piliemili.’ ningulie enenga ulkendo pukulie enenga yema walsiku piliengi! Makuna sukundu ambo tene ungu te nimu liemo paa kapola naa temba. Aku sipe tembamonga yuni yuyu tepa pipili konjimbe.*

³⁶ ɿNambe temuye?, ‘Oliolio Pulu Yemonga ungumu ou pulu pulu pilipulie yamboma nimbu

sirimulumunge ɿoliolio kanu ungumunge pulumu pilipulie ‘Teamili.’ konopu lemolo mele papu temolo,ɿ konopu lekemeleye? Molo ‘Pulu Yemonga ungumu olionga koleana mindi orumuna oliolio mindi pilipu lirimulu.’ konopu lekemeleye? ³⁷ Enenga yambo te yu ‘Pulu Yemone ungu umbu tonjilimoma pilipu yamboma nimbu silio yambomo* molio.’ konopu lemu liemo, molo yu ‘Mini Kake Telimuni na yamboma lipu taponjimbu tondolo te sirimuna aku tondolomo na kinie pepili molio.’ konopu lemu liemo, nane ya pepá topo sikirumunge unguma “Sike Ailimuni “Teangi.” nirimu unguma pepána tokomo.” nimbe, nimbe sipili. ³⁸ Molo kanu sili yambo tene ya “Teai.” nikiru mele naa tepa ɿ “Pepá tokoro unguma Ailimunge ungu manema.” naa nimbe,ɿ siye kolomu liemo yu kepe ɿ “Ailimunge ungu te pilkirumu niembo.” nimbé kinie, yu siye kolko yunge ungumu naa la piliengi!

³⁹ Aku kene, nanga angokeme, ‘Pulu Yemone ungu te umbu tonjimbemo paa pilipu yamboma nimbu siembo kene ɿ Mini Kake Telimuni aku sipu manda tembo tondolomo sipili.’ ningu, konopu kimbu siku molangi. Nakolo yambo tene ɿ Mini Kake Telimuni aku sipe manda temba tondolomo simbena, umbu ungu naa pilimbe te lepa ungu te nimbé kinie “Nipili.” niengila. ⁴⁰ ɿ Enenga makuna aku siku teangi, nakolo ɿ Pulu Yemo popo toko kapi ningu imbi ambolko ola linjiku konjingindu, ulu tengema pali* taka lelko sumbi siku teko, yamboma teko embambo naa sinjengi.**

15

¹ Angokeme, ‘Ou enendo Yesusi Kirasinge temane peangamo topo sirindu piliringi mele komu altoko naa siku piliengi!’ nimbu altopo nimbu para sipulie kanu ungumanga puluma nimbu siembo.* Kanu unguma ou pilku liringi, kinié ambolemelemonga enge nipili angilimele.

² Kanu temane peangamo, akumu Yesusi Kirasini terimu mele nane enendo nimbu sirindu ungu kanumu, ambolko konjikulie ‘Paa sike.’ ningu tondolo munduku piliringi mele altoko munduku naa kelengi liemo* kanu temane peangamone Pulu Yemone ene lipe taponjipe mindili nolemelka aulkena wendo lipe, yu kinie pea molko konjingí aulkena lipe monjirimu,** akuna molemele mele molonge. Molo nane temane peangamo topo sirindu mele mimi siku naa pilku, akumu we ‘Sike.’ ningu piliringi liemo aku temane peangamone ene lipe naa taponjilimo naa taponjimbe.

³ Ungu kumbine paa olandopamo na ou pilipu lirindu mele ene nimbu sirindumunge ,nane enendo aku sipu kelepo nikiru,. Kanu ungumu i sipe: Pulu Yemonga bokumuni nilimo mele Kirasi olionga ulu pulu keru telemolomanga kolo wangopa kolonjirimu. ⁴ Pe ono teringi. Ono teringi kinie pe Pulu Yemonga bokumuni nilimo mele yu wale talo pepalie yepoko sipemonga lomboropa ola molorumu kanumu. ⁵ * Pe ,lomboropa ola molopalie, yu lombili andoli ye Pita molorumuna pupe ,‘Yuni na lomboropo ola molondu mele kanopili.’ nimbe, pupe mona angilirimu. ,Aku tepalie, pe yu lombili andoli

ye engaki rurepo pali** moloringine ‘Enene yu kanangi.’ nimbe pupe mona angilirimula. ⁶ Pe angenupili pape anderete mele teluna moloringine ‘Yu kanangi.’ nimbe purumula. Aku yu kanoringi yamboma kinié yandopa aisili we molemele, nakolo mare koloringila.* ⁷ Pe yu Jemisi molorumuna ‘Na kanopili.’ nimbe pupelie, pe yuni “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yema* pali ,yu lomboropa ola molorumu mele, ‘kanangi.’ nimbe pupe mona angilirimu. ⁸ Paa akilipe na molorunduna ‘Kanambo.’ nimbe omba mona angilirimu.* Na ye paa keru, na ambolango nomba omba pulimo ambolango mele molopo konde manda naa molombo mele molorundu nakolo aku terimu.

⁹ Na Kirasini “Nanga kongonomo tenjipui.” nimbe lipe mundurumu ye tela nakolo na paa maniendopa mele molio, yuni aku nimbe lipe mundurumu ye lupema olandopa mele molemele. Nane Pulu Yemonga yambo talapemo* tepo kenjipu molorunduna ‘Na Yesusini lipe mundurumu ye te’ nilimele kinie na pipili telemo. ¹⁰ Nakolo na molio mele Pulu Yemone na we kondo kolumumunge aku sipu molio. Pe yuni na we kondo kolopalie ,na kinie tepa konjirimu, mele we naa pelemo. Na ,we kondo kolopa lipe taponjirimumunge, paa mindili sipu kongono tepo, Yesusini “Nanga kongonomo tenjipai.” nimbe lipe mundurumu yemanga na kongono mindili sipu tondolo mundupu terindu mele olandopa, enene kongono teringi mele maniendopa. Nakolo na nanu molo. Pulu

Yemone na we kondo kolopalie ɽlɽipe taponjɽipe na kinie tapu topa molorumumunge, na aku sɽipu manda kongono terindu. ¹¹ Nakolo nane Pulu Yemonga ungumu nimbu sirindu akumu mandala. Molo Yesusini lɽipe mundurumu ye wemane Pulu Yemonga ungumu ningu siringi akumu mandala. Olione pali nimbu sirimulu ungumu telumu mindi. Kanu ungumu ene ɽKorini yambomane, pilku likulie ‘Sike ungumu.’ ningu tondolo munduku piliringi.

¹² Nakolo Kirasi kolopalie lomboropa ola molorumu mele sike yamboma nimbu silimolo liemo ene marene “Yamboma kolkolie lomboroko ola naa molonge.” nambe teko aku siku mele ningu molemeleye? ¹³ Yamboma paa sike pe lomboroko ola naa molonge liemo Kirasi yu kepe ou lomboropa ola naa molorumu. ɽOnomo we mana pelemo., ¹⁴ Pe Kirasi lomboropa ola naa molkanje olione ɽyunge, ungumu ene nimbu silimolomo uluri naa telkala, ene kanu ungumu pilku ambolko molemelemo uluri naa la telka. We pilku ambolemelka.

¹⁵ Ulu te lupe pea telkala: Kirasi lomboropa ola naa molkanje olione “Kirasi yu kolorumu kinie Pulu Yemone ‘Lomboroko ola moloi.’ nimbe topa makinjirimu.” nimbu silimolo mele Pulu Yemondo kolo tolemelkala. Nakolo yamboma paa sike pe lomboroko ola naa molonge liemo Pulu Yemone Kirasi ou “Lomboroko ola moloi.” naa nilkela. ¹⁶ Yamboma topa ola naa monjimbe liemo Kirasi kepe topa ola naa monjirimula. ¹⁷ Pe Kirasi ou topa ola naa monjilkenje ene pilku ambolemele ungumuni uluri naa telka, ulu pulu

keri teringime yandopa kinié kepe konopuna we pepili molemelka.

¹⁸ Pe Kirasi ꞵkolopalie lomboropa ola naa molkanje yu, yambomanga nimbe tenjirimu mele ‘Sike aku tenjirimu.’ ningu tondolo munduku pilkulie kanu ungumu pilku ambolkolie uru peringi pelemele yamboma kepe* ꞵlomboroko ola naa molkoꞵ, mindili nongo molko kenjingí koleana pulimelka.**

¹⁹ Pe kinié ya ma koleana mindi yuni olio lipe taponjipelie pe kolomolo kinie olio lipe naa taponjilkenje yambomane yamboma kondo kolemele mele maniendopa, yambomane olio paa olandopa kondo kolemelkanje papu.

²⁰ ꞵKirasi lomboropa ola naa molkanje olio kolopolie lomboropo ola naa molemolkala, akumu sike, nakolo Kirasi kolopalie paa sike lomboropa ola molorumu. Kanu kinie, langi te ou pulu monjipe mongo telu tolemo kinie kanopolie ‘Pe pali tomba lemo.’ nimbu pilimolo, aku sipe mele yu kolopalie paa sike lomboropa ola molorumumunge pilipulie ‘Yu sike.’ ningu tondolo munduku pilkulie uru pelemele yamboma kepe paa sike pe Pulu Yemone topa makinjimbela.’ nimbu pilimolo. ²¹ Ye tene ou terimu kanu ulumuni kololi ulu pulumu ma koleana wendo orumu pelemomonga* aku sipela ye tene kepe pe terimu kanu ulumuni kolemele yamboma lomboroko ola mololi ulu pulumu ma koleana wendo orumu pelemola kanumu. ²² Pulu pulu mana ye Adamene terimumunge olio yunge pulu lemo yamboma pali kolemololo, aku sipe Kirasini terimumunge yunge pulu lemoma pali

topa makinjimbe kinie kelepo lomboropa ola molopo konde molomolo. ²³ Nakolo Kirasi kinie olio walsikale lomboropo ola naa molomolo. Ou kumbi lepa Kirasi; pe yu kelepa manie ombá kinie yunge yamboma.*

²⁴ „Pe yu ombá kinie yunge yamboma lomboropo ola molomolo, kinie pe ma koleamo pora nimbé. Yuni gapomanoma pali kinie, gapomanomanga uluma kinie, kolea sukundu yambomane nokolemele uluma kinie, ulu tondoloma kinie, „yambomanga kinie kurumanga kinie,* ulu tondoloma pali yuni topa manie mundupelie nimbémone, pe ye nomi kingimu molopa melema pali nokolemo** nambamo yuni Lapa Pulu Yemo simbe. ²⁵ „Uluma aku sipe wendo ombá nikirumunge pulumu i sipe:„ Pulu Yemone yunge opa touma pali topa manie mundumbendo ou Kirasi yu ye nomi kingimu molopa melema pali nokomba.* ²⁶ Opa touma topa manie mundupe pora sipelie pe kamu kololi ulu pulumu topa manie mundumbe. ²⁷ „Yuni aku tembamonga, ungu te Pulu Yemonga bokuna molemo aku ungumuni nimbendo:

“Pulu Yemone nimbendo:

“Melema pali yuni nokopili.

Melema yunge maniekondo lepili” nirimu.”*

nimbe aku sipe nilimo. Nakolo Pulu Yemone “Melema pali nokopili. Melema yunge maniekondo lepili.” nirimu kanu ungumuni Pulu Yemo yuyu pea ‘Nokopili.’ nimbe naa nirimu, molo. Sike Pulu Yemone ‘Melema pali maniendopa, Kirasi melemanga pali olandopa molopili.’ nimbe nirimu yemo molemo

nakolo Pulu Yemo yuyu nambe tepa meltenga maniekondo molombaye? Aulke te molo. ²⁸ Pe Malone* melema pali topa manie mundumbe, yu melemanga pali nokomba kinie kanu walemo kinie yu kepe manie mele molomba. Pe Malone nimbendo: “Nando ‘Melema pali topa manie mundupe ye nomi kingimu molopili.’ nirimu Pulu Yemo yu melema pali kamu kamu ye nomi kingimu kolo wangopa molopalie nokopa molopili. Na kepe yunge maniekondo molambo.” nimbé. Kanu kinie Pulu Yemo melema paa pali nokopa molomba.

²⁹ Kinié, yamboma kolkolie lomboroko ola molongemonga ungu te i sipu nikirula:, Yamboma kolkolie sike lomboroko ola naa molonge liemo yambo mare, Kirasinge yamboma molkolie, kolemelemanga pulu nambolkarenga ‘Ene lipu taponjemili.’ ningu no limeleye? Enenga yambo marene ‘Pulu Yemone, kolemele yamboma topa naa makinjimbe.’ nilimele akumu sike liemo yambo mare nambemuna liku taponjiku kolo wangoko no limeleye? Nambolka uluri temba ningu aku telemeleye?, ³⁰ Molo yambo molemelema lomboroko ola naa molonge liemo, olio kepe nambe telemolo yambomaye? Telemolo mele nambemuna telemoloye?, Olio temane peangamonga kongonomo andopo telemolomonga alieli olio kinie umbuni wendo olemomane olio topa konjimbe telemo akumu nambemuna aku telemoloye? ³¹ Angokeme, alieli ‘Na kolopo pora sikiru.’ konopu lelio.* ‘Na ene kinie Aili Yesusi Kirasi kinie pea tapu toko molemele mele na yamboma paa kapi

nimbu molio.’ nikiru akumu kolo naa topo paa sike nikiru mele ‘Alieli ‘Na kolopo pora sikiru.’ konopu lelio.’ nikiru akumu paa sike nikirula. ³² ıYa kolea aili, Epesasi ıKirasinge temane peangamo topo siliomonga na kote tenjikulie, ‘Mele takarama kinie opa teambo.’ ningu na akuna liku munduringi akumu enene ‘Yu yuyu konopuni pilipelie i kongonomo telemo.’ konopu lengi liemo mongo toko ningu siengi. ‘Na mele nambolka melema limbu.’ nimbulie kolea aili Epesasi mele takarama kinie opa telemoloye? Yambo kolemelema Pulu Yemone ‘Lomboroko ola molangi.’ naa nimbé liemo

“Opali kolomolo kene

kinie ı‘Konopu sipu molamili.’ nimbu, no kinie langi kinie ıaisili we, nombo molamili.”* niemili. ³³ ıNakolo yambo marene ene kondi toko “Ulu keru te teamili.” níngi liemo, aku ungumu pilku ‘Aku teamili.’ paa naa niengi. ıAkumunge ungu molemo kanumu. Akumuni nimbendo:ı

‘Uluma teko kenjilimele yamboma kinie ene kinie tapu toko molongi liemo enenga teko kenjilimele ulumane enenga teko konjilimele ulu peangama kamu topa manie mundumbe.’

nilimo. ³⁴ ıYambo marene “Yamboma lomboroko ola naa molonge.” nilimele kanu,* kekelepa toli ungu nilimelema munduku kelko, umbu konopu pepili molangi. Ulu pulu keru telemele mele altoko naa teangi. Enenga yambo marene Pulu Yemo molemo mele naa pilku yu kinie tapu toko naa molemelemonga pilipulie “Aku siku teai.”

nikiru. ‘Ene mare Pulu Yemo naa pilimele.’
nikiru akumu pilkulie pipili kolongi liemo ene
papu pipili kolonge.

³⁵ Nakolo yambo tene walsipe pilipelie nim-
bendo: “Yambo kololime nambe teko lom-
boroko ola molongeye? ‘Lomboroko ola mo-
longe kinie, kangi nambelime angilimbeye?’
nilimonje. ³⁶ Aku ungumu lawa tepa nimbe
kenjili ungumu. ‘Langi umbuma telemo mele
piliengi niembo:’, Langi umbu naa kololime
poniena mundúngi liemo konde pupe wendo
naa ombá. Langi umbu kololime mindi poniena
mundulimele kinie konde pupe wendo olemo
kanumu.* ³⁷ ‘Akumunge ungu te:’, ‘Langi umbu
te poniena mundemili.’ ningulie unju te mongo
tolimu pe molomba mele te likulie naa panjil-
imele. Mongo te mindi liku panjilimele. ‘Konapa
opili.’ ningu konapa mongoma liku panjilimele.
Konapa unju mongo toli pe angilimbema naa
liku panjilimele. Rasi witi akula. Unju mongo
tolime pe molomba mele liku naa mundulimele.
Witi mongoma mindi. Langime pali akula
telemele. ³⁸ Langi umbu yu mele mele pe
molomba mele Pulu Yemone ou nimbe panjipe
‘Unju gomoma i sipe i sipe wendo omba molopa
langi i sipe i sipe topili.’ nilimo mele langi lupe
lupema poniena mundulimele kinie ‘Aku sipe ola
omba molopili.’ nilimo kanumu.

³⁹ ‘Kangime aku sipela.’ Kangime pali telu
sipe molo. Yambomanga kangimu lupe; owa
kongimenga kangimu lupe; keramanga kangimu
lupela; omamanga kangimu lupela. ⁴⁰ Muluna
angilimele melema lupe; mana lemele melema

lupela. Nakolo muluna angilimele melema kanopo peanga kanolemolo mele lupe, mana lemele melema kanopo peanga kanolemolo mele lupela. ⁴¹ Enamo yunge au nimbe angilimo kanopo peanga kanolemolo mele lupe; olimu au nilimo kanopo peanga kanolemolo mele lupela; kombukandipime au nilimele kanopo peanga kanolemolo mele lupela; kombukandipime telu siku au naa la nilimele, kombukandipime enenga yu mele mele au nilimelela.

⁴² Kolemele yamboma lomboroko ola molonge kinie aku sipe tembala. Ou kangi angilimomo lupe; pe kangi angilimbemo lupela. Ou angilimo kangi ono telemele* akumu purupe keru lemo kangimu; Pulu Yemone kanu kangimu topa mak-injimbe kinie lomboropa ola molomba kangimu purupe keru naa lemba kangimu. ⁴³ Kangi ono telemele kangi akumu mele kerimu, kanopo keru kanolemolo; kangi lomboropa ola molopalie angilimbemo kangi peangamo, kanopo peanga kanomolo kangimu. Kangi ono telemele enge naa pelemo kangimu; kangi lomboropa ola molombamo enge paa pemba kangimu.

⁴⁴ Kangi ono telemele akumu mana ‚mindi,‘ manda angilimo kangimu; kangi lomboropa ola molombamo mulu koleana manda angilimbe kangimu.

Ya mana molomolo kangi te angilimo liemo mulu koleana molomolo kangi te paa sike angilimbela. ⁴⁵ Aku sipe mele ‚Pulu Yemonga,‘ bokuna ungu te molemo. Kanu ungumuni nimbendo:

“Ou kumbi lepa mana ye Adame

1Pulu Yemone tepa mimi tepalie,
 ‘Mana konde molopili.’ nimbe
 ulu pulu te sirimu kinie konde molorumu.”*
 nilimo; 1nakolo, pe orumu Adame** 1Pulu
 Yemone konde mololi ulu pulumu sirimumu
 lupe,. Yu ‘Mana yamboma 1mulu koleana,
 konde molangi.’ manda nimbé ulu pulumu
 sirimu.*** 46 Mulu koleana konde molomolo ulu
 pulumu ou kumbi lepa wendo naa orumu. Mana
 konde molomolo ulumu ou kumbi lepa wendo
 orumu; mulu koleana konde molomolo ulumu
 pe wendo orumu. 47 Ou kumbi lepa molorumu
 Adame Pulu Yemone ma tene tepa mimi ter-
 imu; akilipe orumu Adame mulu koleana ye te
 orumu. 48 Ou kumbi lepa mana ye molorumu
 Adamene mana yamboma kalopa limomonga
 ene yunge 1kangimu angilipili, molorumu mele
 mindi molemele; mulu koleana molonge yam-
 boma mulu koleana 1kangimu angilipili, molemo
 yemo mele molonge. 49 Olio 1Kirasinge yam-
 boma, ou mana yemo molorumu mele molemo
 mele* pe aku sipula mulu koleana yemo molemo
 mele molomolo.**

50 Angokeme, nane enendo paa sike nimbu
 sikirumu: mana meme pelemo kangimu Pulu
 Yemo ye nomi kingi molopa nokolemo* mulu
 koleana manda pupe naa molomba. Mele kolopa
 purupe keru lemo te melema kolopa keru lemoma
 naa lemo koleana manda pupe naa molomba.
 51 Kinié ungu te ou lopi tepa perimu te nimbú
 tekeromo paa mimi siku piliei! 1Kirasi kelepa
 wale talo sipe naa opili, olio pali uru naa pe-
 molo.* Nakolo 1uru pelemele yamboma kinie,*

olio ɿkonde molomolo yamboma kinie, pali sike ɿkangimu, alowa tepa ɿkangi te lupe angilimbe. 52 Aku ulumu paa walsikale temba. Mulu matolo kamu pora nimbendo biyukelemo ungu nimbé kinie* aku ulumu wendo ombá. Walsikale, kari-apá telemo mele, aku ulumu temba. Biyukelemo ungu nimbé kinie yambo kololime altoko kolou naa kolongendo lomboroko ola molonge. Pe olio ɿKirasinge yambo konde molomoloma olionga kangime, alowa temba. 53 Kangi purupe kerilemo akumu alowa tepa, naa purupe kerilemba kangimu paa angilimbe; kangi kolemo akumu alowa tepa kangi naa kolopa konde molopa mindi pumbe kangimu paa angilimbe. ɿOlionga mana kangimu alowa naa tepa kangi te lupe naa angilkenje mulu koleana pumbe aulke te paa naa lelka, akumunge aku sipe mele temba.* 54 Kanu kinie kangi purupe kerilemomo altopa alowa tepa naa purupe kerilemba kangimu angilimbe, kanu kangi kolemomo altopa alowa tepa konde molopa mindi pumbe kangimu angilimbe kinie ɿPulu Yemonga, bokuna molemo ungu te molemo mele sike kamu wendo ombá. Kanu ungumu i sipe: “ɿKololi ulu pulumu Pulu Yemo yunge, opa toumu, akumu kinie Pulu Yemone opa tepalie kamu topa manie mundurumunge kololi ulu pulu akumu kamu manie purumu.”* nilimo. 55 ɿAku tembamonga ungu te pea bokuna molemo, akumu i sipe: “Kololi ulu pulumu, nuni yamboma toko manie munduni engemo tena lemoye?

Kololi ulu pulumu, nuni yamboma

‘Mindili nangi.’ toleno tolomo tena lemoye?’**

nilimo. ⁵⁶ Kololimunge yamboma mindili sipe tolemo tolo akumu ulu pulu kerimu. ,Yambomane ulu pulu keru telemelemonga ‘Kolomolo kinie Pulu Yemone olio ‘mindili namili.’ nimbé.’ ningu pilkulie kolongendo pipili kolemele kanumu. , Ulu pulu kerimunge tondolomo ,Pulu Yemonga, ungu mane ,Mosisini yando, ,sirimumane silimo.* ,Ungu manemane nimbendo: ‘Ungu manema naa pilku liku pulue tonge kinie mindili nonge.’ nilimomonga pilkulie yambomane kololi ulumu aku siku pilkulie pipili kolemele kanumu.**, ⁵⁷ Akumu sike nakolo olionga Aili Yesusi Kirasini olionga nimbe tenjirimunge* ,Pulu Yemonga ungu manema kinie, ulu pulu kerime kinie, kololi ulumu kinie, ,kanumanga tondoloma manie purumu, olio naa nokopa ulu te manda naa telemomonga Pulu Yemo kinie “Paa ange.” nikumulu.

⁵⁸ Nanga konopu monjilio angokeme, ,Kirasinge yambo kolemelema sike lomboroko ola molko kangi te lupe konde angilipili molonge, kene ‘Sike.’ ningu pilimele mele munduku naa kelko, tondolo munduku pilku mindi molame! Ene ulu umbuni te wendo ombá kinie ‘Pipili kolkomolo kene pilipu molemolo mele manie pupili mundupu keeamili.’ paa naa niengi! Ene Ailimunge kongono mindili siku telemelemo we manie naa pumbe, ,kanu kongonomone langi mongoma sike tomba, kene Ailimunge kongonomo mindi tondolo munduku, siye naa kolko teko molangi.

16

1 Enene Pulu Yemonga yambo ɽJerusallemo molemelema, ene ɽliku taponjiku, kou mone singíndu liku maku tokomelemonga ɽungu te niembo:ɽ* Ou nane kolea Gallesia poropinji kolea lupe lupemanga Kirasinge yambo talapemo** maku tolemelemanga “Teangi.” nimbu, nimbu sirindu mele ene aku siku teangi. ɽNane i sipu nimbu sirindu:ɽ 2 Alieli koro tenga tenga ɽJuda yambomanga koro molemele wale Sambatemo pora nimbe,ɽ pulu pulu kongono walemo wendo ombá kinie ene yu mele mele ou kou mone lingíme apuruku pilkulie mare we nosingi. ‘Pollo ombá kinie olio kou mone nosimulúma kapola tepili. Yu ombá kinie altopo mare lipu maku naa tamili.’ ningulie ou aku siku maku toko nosiku molangi. 3 Kanu kinie na ombolie, enene Jerusalleme yamboma kou mone mengo puku singí ye mare mako tongema nane pepá mare topo ene sipulie “Enene Jerusalleme yamboma singí kou monema mengo pangi.” nimbu lipu mundumbu. 4 Molo ‘Na kepe pumbu.’ konopu lendu liemo ene na kinie pea tapu topo pumulú.

5 Na kolea Masedonia poropinji ɽyambo molemelema, pupu ɽkanopolie, nimumuni, pe ene molemelena ombó. Na paa sike ou Masedonia pumbu. 6 Ene molemelena ɽombolie, wale mare ene kinie molombonje. Molo kolea ali tepa poporome aili tepa tolemo olime pali ene kinie molombonje, naa pilkiru. ‘Pe na kolea marenga pumbu tembo kinie na liku taponjiku mundupangi.’ nimbu ene kinie wale mare molombo. 7 ‘Na kinié isili ou ombo ene

kinie wale wallo kolte mindi naa molombo.’ konopu lekero. ‘Ailimuni ɿ‘Na ene kinie wale aisili molani.’ nimu liemo aku teambo.’ ɿnimbu Masedonia ou pumbu.ɿ 8-9 Nakolo ya kolea aili Epesasi ‘yambo aisili Kirasinge yamboma molangi.’ nimbu lipu taponjambu aulke te ɿPulu Yemone, akisinjirimunge Epesasi ɿnondopo mundupu kelepo tenga naa pumbu.ɿ ɿOlio Juda yambomane, ‘Pendikosi wale’ ɿnilimolo, kanu walemo* ou omba pupili na ya we molombo. Nakolo ‘I kongonomo naa tei!’ ningu aulkemo pipi singí tekemele yambo aisili molemele.

10 ɿEne molemelena, Timoti omu liemo ‘Yu pipili naa kolopili.’ ningu “Papu okono. Pea tapu topo molamili.” niengi. Na Ailimunge kongonomo tepo molio mele yu aku sipe telemo kene ene kinie molomba kinie ‘Taka lepa molopili.’ ningu nokangi. 11 ɿYu Ailimunge kongono tenjili ye te molemo, kene enenga yambo marene yu liku bulu naa siengi. Pe ene mundupe kelepa na moliona kelepa yando ombándo ‘Yu konopu peanga pepili.’ ningu liku taponjiku liku mundengi. ‘Yu angenupili kinie ombá.’ nimbu nokopo molio.

12 Olionga angenu Apollosi* ɿwalsiku piliringimunge kinié ungu te pundu topo niembo:ɿ** ‘Olionga angenupilime ene kanonge onge kinie yu pea tapu toko pangi.’ nimbu tondolo mundupu nilio. Nakolo isili ou yu “Naa pumbu.” nimbe molemo. “Pe walse yu yuyu aulke te kanopo lipulie pumbu.” nimbe molemo.

13 Ene ɿ‘Ulu te wendo ombá.’ ningu, mimi siku kanoko molai! ‘Kirasi sike.’ ningu pilimele

mele siye naa kolko tondolo munduku pilku molai! ɿ‘Umbuni mare wendo ombá.’ ningu, pipili kolko naa molko, konopu tondolo pupili molai! Tondolo munduku molai!* ¹⁴ Uluma pali tengendo ɿPulu Yemo kinie yamboma kinie pali, konopu monjiku teangi.*

¹⁵ ɿAngokeme, ene Korini yamboma, kolea Akaya poropinji ɿmolemele, koleana Kirasinge yambo molemelemanga Sitepanasinge yamboma* ene paa kumbi lelko ‘Kirasi sike.’ ningu tondolo munduku piliringi yamboma molemele mele ene pilimele. Yunge yambomane ‘Pulu Yemonga yambo kake telime lipu taponjemili.’ ningu aku siku mindi alieli teko molemele. Angokeme, nane ene tondolo mundupu mawa tepolie nimbundu: ¹⁶ Sitepanasinge yamboma kinie, kanu yambomane telemele mele aku siku ɿPulu Yemonga, kongonomo mindili siku teko ɿyamboma liku taponjilimele, yamboma kinie pali, liku ai siengi. ¹⁷ Sitepanasi kinie Potunatasi kinie Akaikasi kinie ene na molorunduna oringi kinie konopu sirindu. Ene ɿKorini yamboma, ‘Na kanopo lipu taponjipu nokamili.’ ningu naa olemele nakolo i enenga ye yepoko ongo ‘enenga’ ningu na liku taponjiku nokoringimunge konopu sirindu. ¹⁸ Kanu yemane na kinie ene kinie pea ‘Konopu peanga pepili molangi.’ ningu teringi. Kanu ye yepokone telemele mele aku siku telemele yamboma kapi ningu enenga unguma liku ai siku mimi siku pilingi kinie papu.

¹⁹ ɿNa ya,* kolea Esia poropinji ɿmolio, kolea lupe lupema Kirasinge talapena yambomane “Ene manda molemeleye?” ningu, ningu

mundukumili.

Akuwilla kinie Pirisillatolone** ‘Ene olto kinie pea Ailimunge yamboma molemolo.’ ningulu “Ene paa manda molemeleye?” ningulu, ningu mundukumbilila. Kirasinge talapena yamboma eltenga ulkena puku maku tolemele yambomane akula nikumili.

²⁰ Olionga angenupili ya ıEpesasi, molemele yambomane pali “Ene manda molemeleye?” nikumili.

ıPulu Yemonga yamboma telemele mele, ene eneno anju yando “Manda Molemeleye?” ningu kangulku* kondo kolangi.

²¹ Kinié na nanu i pepámo topolie na Pollone “Ene manda molemeleye?” nimbu tokoro.

²² Yambo te Ailimu konopu naa monjipe ‘Yunge yambomo molambo.’ naa nimu liemo kapola, Pulu Yemone yu ‘molopa kenjipili.’ nipili. Ailimu, nu paa yando oyo!*

²³ Aili Yesusini ene we kondo kolopa molopili molangi.

²⁴ Ene kinie na kinie pea Kirasi Yesusinge yamboma molemolomonga nane ene pali konopu monjikiru mele ‘ene piliengi!’ nimbu nikiru.

ıAku pea nikiru.ı

PULU YEMONGA UNGU KONDEMO
The New Testament in the No Penge Dialect of the
Umbu-Ungu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umbu-Ungu No Penge
long Niugini

copyright © 1995 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Umbu-Ungu No Penge (Umbu-Ungu)

Dialect: No Penge

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

d72fc3f0-db59-5dba-99c3-8bd2a84ed896